కార్తిక మాహాత్మ్యము.

డెమ్మీ సుమారు 200 పేజీలు.

గ్రంథకర్త,
అనిపెద్ది జగన్నాథ శాస్త్రిలుగారు
ఆంధ్రపండితులు.
బోర్డుహైస్కూలు, కొత్తపేట్.

ఈ పురాణము సులభమగు శైలిని, స్త్రీలకు గూడ నర్థమగురీతిని, రచింపఁబడినది. కార్తికమాసమునందు హిందువులు చేయదగిన విధులన్నియు, చక్కని యుదాహరణ రూపమయిన కథలతో విమర్శించి వ్రాయఁబడినవి. ఈ యుత్తమగ్రంథమునందలి పద్యములరచమునుగూర్చి పండితులును బత్రికాధిపతులును పెక్కురు మంచి యభిప్రాయముల నొసంగియున్నారు.

వెల రు 1—0—0 మాత్రమే. పోష్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

దొరకుచోటు:—

కమలకుటీరము.
నర్సాపురం.

నీతికథారత్నావళి

గ్రంథకర్త,

అనిపెద్ది జగనాథశాస్త్రులుగారు.

ఆంధ్రపండితులు.

బోర్డుహైస్కూలు, కొవ్వూరు.

నర్సాపురము

సీతారామముద్రాక్షరశాల

యందు ముద్రింపబడినది.

1930

 [వెల 0—12—0.

ఈ గ్రంథము వలయువారు:—

కమలకుటీరము.

హెడ్డాఫీసు:—నరసాపురం.

అనివార్యుఁడు.

పీఠిక.

పురాణములనుండియు, లోకులనుండియు, నెడనెడ వినుచుండు నీతిదాయకములగు కథలను గొన్నిటి నేర్చి యొక చిన్న పుస్తకముగాఁ గూర్చి, బడులయందలి బాలకులకు వీనిని బోధించుతలంపు చిరకాలమునుండి కలిగియుండినవాఁడనగుటచేత "నీతికథారత్నావళి" యను నామమున నీ పుస్తకము నచ్చొత్తించితిని.

నేటికిఁ బదునెన్మిది వత్సరముల యనుభవముగల పాఠశాలాపండితోపాధ్యాయత్వముచేత, నీతికథలయందు బాలురకుఁగల యుత్సాహము నెఱింగియుండుటయే, నన్నీ పనికి బ్రోత్సహించినది.

పాఠశాలా ప్రధానోపాధ్యాయులు, బండితులును, నాయీప్రయత్నమును దమ స్వభావప్రేమముతో నాదరించి నా కృతజ్ఞతాభివందనముల నందుకొనఁ బ్రార్థితులు.

ఈ గ్రంథ ముద్రణమందు నాకు సాయమొనర్చిన మాహైస్కూలునందలి ఉపాధ్యాయసోదరులకు నాకృతజ్ఞతానేక వందనములు!

ఇట్లు విధేయుఁడు,

కొవ్వూరు
25-8-30

అనిపెద్ది జగన్నాథశాస్త్రి
ఆంధ్రపండితుఁడు.
బోర్డుహైస్కూల్.

విషయసూచిక.

పుట

1. మానవుఁ డస్వతంత్రుఁడు. 1
2. వృద్ధోపదేశము వ్యర్థముగాఁబోదు. 6
3. లోకజ్ఞానములేనిచదువు నిరర్థకము. 11
4. దైవబలములేనివానికి జయములేదు. 15
5. బుద్ధిమంతునిమైత్రి కార్యసాధకము. 23
6. తృప్తిలేనివానికి దుఃఖము తప్పదు. 28
7. బిడ్డలచెడ్డతనమునకుఁ దలిదండ్రులేకారణము. 31
8. ఎక్కువసుఖముగోరినవారికి దుఃఖముతప్పదు. 36
9. దేహబలమునకన్న బుద్ధిబలము గొప్పది. 39
10. భగవంతుని సంకల్పమునకు భంగములేదు. 44
11. తలవ్రాత తప్పదు. 46
12. దైవయోగము. 53
13. తానొకటితలఁచిన, దైవముమఱియొకటితలఁచును 64
14. పెద్దల నవమానించుట ప్రాణహానిదెచ్చును. 76
15. మాట తిరుగలేరు మానధనులు. 81
16. దేవుని దీక్షతోఁ బూజింపవలయును. 85
18. అధికారగర్వమునఁ గ్రిందివారి కపకారము చేయరాదు. 89
18. పరులను దూషించుట పాపములకుమూలము 94

శుభమస్తు.

శ్రీరామ చంద్రాయనమః.

నీతికథారత్నావళి.

(మొదటి భాగము)

1. మానవుఁడస్వతంత్రుఁడు.

—:0:—

"తే॥ గీ॥ కష్టములవెన్క సుఖములు గలుగుచుండు
సుఖములకువెన్కఁ గష్టముల్ సూడఁబడును
దైవగతిచేత, నయ్యది తప్ప దెపుడు.
మానవుండస్వతంత్రుండు వానియెడల"

అఱువది వర్షముల వయసువచ్చుదనుకఁ దిరిపిమెత్తుకొని జీవించు నొక భూసురుఁడు దేవదత్తుఁ డనఁబడు నాతఁడు తన దరిద్రదశకు విసువుజెంది, యిహపరములం జెఱచుకొనుటకు వెఱచి యరణ్యమునకరిగి, హరునిచరణముల స్మరించుచుఁ బరమపదమును జేరఁ గోరి తపము జరుపుచుండెను.

అంత నొక్కనాటి రాత్రిభాగమున నాతఁడు నిద్రించుచుండ స్వప్నమందు లక్ష్మీమహాదేవి దర్శనమిచ్చి, దేవదత్తా! నీకు విశేషమగు నైశ్వర్యము నొసంగఁదలఁచి వచ్చిన మహాలక్ష్మి ననిగా నన్నెఱుంగుము. వలయు సంపదలఁగోరు కొమ్మని యానతిచ్చెను.

దాని కాతఁడంగీకరింపక యిట్లనియె. "నాకుఁ గావలసివచ్చినప్పు డెన్నఁడును నీవిట్టిదయను జూపినదానవు కావు. సర్వసంగములకును స్వస్తిచెప్పి సాంద్రారణ్యమున ముక్కుమూసికొని తపమాచరించుకొను నాకు నీయనుగ్రహము వలనగాఁదగు ప్రయోజన మొక్కింతయులేదు. కావున నెందేనిజని సంసారులఁ దరింపఁజేయుము. నీసంబంధము నాప్రస్తుతవర్తనమున కపాయకరము."

అదివిని యాభార్గవి, "ఓయీ! నీభాగ్యము నీయధీనమునలేదు. మానవుఁడు దైవాధీనుఁడు. సమయానుసారముగ సంపదలు రాక తప్పవు. నేను నిన్నావహించి తీరెదను." అనెను.

"ఓచపలా! నన్ను నీవెట్లావహించెదవో చూచెదను లెమ్ము. ఈపందెములో గెలుపు నాదియేసుమీ!" యని దేవదత్తుఁడు మేల్కాని లేచి యిట్లు తర్కించెను. "ఏమిది? స్వప్నమిట్టిది యింతకుమున్నెన్నఁడును వచ్చియుండలేదు. ఇక్కల నిక్కమగునేని నాపరమార్థప్రవృత్తికి భంగమువాటిల్లును.

ఈవిషయమునఁ గడుంగడు జాగరూకు'డను గావలయును."

ఇంతలోఁ దెల్లవాఱెను. రాజభటులిర్వురువచ్చి యెదుట నిలువంబడి యుండిరి.

దేవ:-మీ రెవ్వరు?

భటు:-రాజ సేవకులము.

దేవ:-ఇచ్చటికిరాఁ గారణమేమి?

భటు:-మిమ్ములఁ గొనిరమ్మని రాజాజ్ఞయైనది.

దేవ:-ఎందులకు?

భటు:-అదిమాకుఁదెలియదు. తెలిసికొనుట మాపనిగాదు.

దేవ:-నేను రానంటినని చెప్పుఁడు.

భటు:-అది మీయిష్టములో లేదు. రాజాజ్ఞ!

దేవ:-నాకు రాజుతో సంబంధములేదు.

భటు:-మీకు సంబంధములేకపోయినను, బంధింపఁబడియైన రాకతప్పదు.

దేవదత్తుఁడు చేయునదిలేక, యీవిషయము రాజుతోఁడనే ముచ్చటించి పిలువఁబంపిన కారణమారయుదునని వారితో బయలువెడలిరాజునొద్దకుఁబోయి, "రాజా! నన్ను బిలువనంపఁ గారణమేమ"నియడిగెను. రాజాతని గౌరవించి యిట్లనియె." అయ్యా! మీవంశమువారు మాపెద్దల రాజ్యమున మంత్రులైయుండిరనియు, నప్పుడు రాజ్యము మఱింత

సుభిక్షముగ నుండెననియు వింటిని. ఆవంశమున నేటికి మీ రొక్కరే నిలిచియుండిరని విని, నాయమాత్యపదవిని మీ కొసంగఁదలంచితిని. అది గ్రహించి రాజ్యమును వృద్ధినొందింపఁ గోరుచుంటిని." దేవదత్తుఁడందుల కంగీకరింపలేదు. ఆ పదవి మఱియొకని కొసంగవచ్చుననియు, నేను నిస్సంగుఁడనై యుండి తపమొనర్చుకొనుచుంటిననియు, నావలన మీ కెట్టి ప్రయోజనముగాని కలుగదనియు, నాతఁడు వాకుృచ్చెను. రాజు, "మీతపమునకు భంగము వాటిల్లకుండఁ గాపాడుదును. మీరిచ్చటి నుండి యెందుకడకుఁ బోవరాదని" యుత్తరువొసంగెను. రాజాజ్ఞాతిరస్కారము సాధ్యపడక యెట్లయినఁ దప్పించుకొను నుపాయ మాలోచించుచు నాతఁడటనివసించెను. మంత్రిత్వమునకు వలయు వైభవములన్నియు నాతనికి లభించెను. సమస్తసంపదలతో నాతఁడు తులదూఁగుచున్నను, నది యాతనికిఁ గడుంగడుఁ బ్రతిబంధకముగఁ దోఁచుచుండెను.

ఇట్లు కొంతకాలము గడచినంత నొక్కదినంబున మట్టమధ్యాహ్నమప్పుడు రాజసదనంబునకుంబోయి మంచముపైఁబన్నుండి నిద్రించుచున్న రాజుంగాంచి, నాయుద్యమము కొనసాగుటకిదియె సమయమని యాభూపాలుని పాదంబులనందుకొని బరబరమని రాజవీధికీడ్చుకొనివచ్చెను. అంతట నాతఁడు నిద్రించుచున్నచోటనున్నగోడ యొకటి

కూలి యామంచము ఖండఖండములయ్యెను. అంత నాభూవరుఁడా దేవదత్తుం గౌగలించుకొని, "మంత్రిసత్తమా! నా ప్రాణంబులంగాచితివి. త్రికాలవేదివి. నీవు నీతొల్లిటివారిం బోలితివి. నీయుపకృతి, మఱవఁజాల. ఇదిగో గైకొమ్మని" కొన్ని సహస్రరూప్యంబులాతనికి బహుమానమొసంగెను.

దేవదత్తుఁడు దైవయోగమునకుఁ జాలయబ్బురపడి, చేయునదిలేక యూరకుండెను. ఆరాత్రి మరల లక్ష్మి కలలోఁ గాన్పించి "దేవదత్తా! ఇప్పుడెట్టి స్థితిలోనుంటివి. పందెమెవ్వారిది నెగ్గినది?" యని యడిగెను. "అమ్మా! మానవమాత్రుఁడను. నాయజ్ఞానమునకు నేనే సిగ్గిలుచుంటిని. నీవు నన్ను విడిచిపోవునప్పుడుగూడఁ జెప్పి పోవలయుఁజుమీ" యనిప్రార్థించెను. అందుల కాయిందిర యంగీకరించి వెడలిపోయెను.

రాజునకొకనాఁడు వేఁట తమకము జనింప మంత్రిని వెంటఁగైకొని యుచితపరివారముతో నడవికింబోయి క్రూరమృగముల వేటాడి యొక మఱ్ఱినీడ విశ్రమించి నిద్రావశుఁడైయుండ, నాచెట్టుపై గరుడుని కాళ్ళఁదగులుపడియున్న సర్పమొకండు విషము గ్రక్కుటయు, నాగరళమాతని కంఠభాగమునంబడెను. అదిగని మంత్రిశంకించి రాజు ఖడ్గముంగైకొని యావిషమును దొలఁగింపఁగోరి రాజునొద్దకు వచ్చెను. ఇంతలో లక్ష్మి దేవదత్తునికిఁ బ్రత్యక్షమై తొలఁగిపోవుచుంటినని చెప్పెను. రాజు మేల్కనెను. రక్తనేత్రము

లతో మంత్రింగాం చెను. "ఎంతరాజద్రోహమున కొడిగట్టి తివి? నన్నీఖడ్గమున వధించి రాజ్యపాలనము జేయ నెంచితి వా? పోపొమ్ము. నాపట్టణముం ద్రొక్కి చూచితివేని నీ తలఁ దీయింతునని"యుగ్రుఁడై పలికెను. మానవుని యస్వ తంత్రతకు దేవదత్తుఁ డాశ్చర్యపడి బంధంబు సడలెనని సంత సించి యథేష్టంబుగ నచ్చటినుండి తొల్లితాను నివసించిన యరణ్యంబుం జేరి ముముక్షుత్వంబునఁ దపం బాచరించి దివ్య గతిం జూఱఁగొనియెను.

---

2. వృద్ధోపదేశము వ్యర్థము గాఁబోదు.

కం॥ నీతినివిడనాడి, మహా
పాతకముల నాచరించి, పతితుండై, వి
ఖ్యాతిసెడు, జడుడు, గురుకృప
చేతఁ బునీతుఁడయిసర్వసిద్ధులఁ జెందున్॥

ఒక దినమునఁ గశ్యపుఁడు మొదలగు సప్తమహర్షులు ను భూలోకంబున సంచరించుచు నొక యరణ్యమార్గంబునఁ బోవుచుండిరి.

ఆమార్గంబున వచ్చుచుఁబోవుచుండువారిని గొట్టి ధన ము నార్జించువృత్తి నవలంబించిన యొకబోయవాఁడాదారిం

బోవు మహర్షుల కెదురై మీకడనున్నసొత్తు నక్కడఁబెట్టుం డని యడ్డగించెను. అంతవారు తమ తమ దండకమండలాదు లచ్చటం బెట్టి యాబోయంగాంచి యిట్లనిరి.

ఓయీ! పరద్రవ్యాపహరణము పాతకము! దానిలో, బ్రాహ్మణద్రవ్యము హరింపఁజూచుట మహాపాతకము. బ్రాహ్మణద్రవ్యాపహరణమును, బంగారును దొంగిలించుటయు సురాపానమొనర్చుటయు, గురుభార్యాగమనమును, అవిచేసిన పాపులతోఁ జేరుటయు నివి పంచమహాపాతకములని పెద్దలు వక్కాణించిరి. నీవు ముందువెనుక లారయక వీరువారనక దారిం జరించువారి ధనంబులను హరించుచుంటివి. ఇది నీకీ లోకంబునందేగాక పరలోకంబునందుఁగూడ మిగుల హానికరము. నీవిది యాలోచించినట్లు మాకుఁ దోచదు. కేవలము మాకొఱకే నీకీనీతిని బోధించుచున్నామని నీవు తలఁపవలదు. మాకు దేహేంద్రియాదులయం దభిమానములేదు. నీవీకట్టిన కాషాయవస్త్రంబులు కావలయునన్నను నీకొసంగి దిగంబరులమై తిరుగఁగలము. నీవిట్టి ఘోరమగు నధోగతికిఁ బాలగుచుంటివే? యను విచారమున నీకీమాటలు సెప్పితిమి. నీచిత్తమున దీర్ఘముగ మామాటలను బరికించి నీ యిచ్చవచ్చినట్లు నడువవచ్చును. అనిన నా బోయవాఁడు, అయ్యా! పాతకమన నెట్టిది? అదియేమి చేయును? అని ప్రశ్నించెను. దాని కామునిసత్తము లిట్లనిరి. పాతకము కంటి

కగుపడునదికాదు. పుణ్యపాపములకుండు భేదము రెండుమా టలతో నీకుఁ దెలియునట్లు చెప్పెదము వినుము. ఏదైన నొకరీతినిఁ బరుల కుపకారము చేయుట పుణ్యమనఁబడును. పరులను బీడించుటయేఁ బాపమనఁబడును. అట్టిపాపము పరలోకమున నరకబాధలన గలిగించును. ఆబాధల ననుభ వించుట కిందుస్తరము. అది యనుభవించుటయేఁగాక య నేకములగు నీచజన్మములఁగూడ నెత్తిపుట్టుచుఁ జచ్చుచుండ వలసివచ్చును. అయ్యది మఱియుఁ గష్టతరంబు! అనినంత నాబోయడు భయంబుగదుర నిట్లనియె. అయ్యలారా! నేను భార్యా పుత్రాదుల భరించుటకే దొంగతనమును చేయుచుం టిని. దీనిచేఁ గలిగిన పాపమీ ధనముచేఁ బోషింపఁబడు వారెల్లరును సమానముగ ననుభవింతురుగదా? ఈభారము నాయొక్కనిదే యెట్లగును? అనియెన.

అయ్యది నీభార్యాపుత్రాదు లంగీకరించినచో నీకం తభారము లేదుగాని వారంగీకరింపకున్న నీకు తప్పనిదేగదా? యనిరి. అట్లేల యంగీకరింపకుందురు? ఇది యనుభవించి యది యనుభవింపకుందురా? అయినను గనుంగొని వచ్చెద నుగాక! మీరిచ్చటనే యుండుడు. మీరు మహానుభావుల వలె నగపడుచున్నారు. మీరు తప్పించుకొని పోయెదరను ననుమానము నాకు లేదు. అని వారియొద్ద సెలవు దీసికొని గృహంబునకుం జని యాబోయఁడు తన జాయం బిలిచి

"యోసీ! నేను దినదినమును దొంగతన మొనరించి ధనము తెచ్చి మీకుఁబెట్టుచుంటిని. మీరు సుఖముగా ననుభవించు చుండిరి. ఈపనివలనఁ బాపము గలుగునని పెద్దలు చెప్పు చున్నారు. అది మనమెల్ల ననుభవించవలసి వచ్చును సుమా?" యనెను.

"చాలుచాలు! ఎవ్వరు చెప్పినారు? ఆలికిఁ గూడుపెట్టుట యూరి కుపకారమా! కట్టుకొన్నది పట్టెడన్నము పెట్టుటకేఁగదా? నీవు దొంగతనమో దొరతనమోచేసి పెట్టుటయు, మేము తినుటయు విధిగాని, ఆపాపమునందెంతమాత్రమును మేము భాగమునఁ బొందువారముగాము. నీకర్మము నీదియే యనిన నాతఁడుమఱియు భయభ్రాంతుఁడై మరలి మునుల కడకుఁ బరువిడి, మహాత్ములారా! నాపుణ్యమున మీరు దర్శన మిచ్చితిరి. నాపాపము నాదియేనఁట! భార్యాపుత్రాదు లెవ్వరును బంచుకొనరఁట! నేటితో నేనీచెడువృత్తిమానితిని. ఇట్టి సంసారముభరించుట నాకేల? మీపాదములను బట్టితిని. నాకీపాపములు బోవు నుపాయము నానతీయ వలయునని ప్రార్థించెను. అంత నామునులు కరుణించి రామనామము "మర" యని వ్యత్యస్తముగా నాతని కిం జెప్పి యిది యెప్పుడును నీవు నోట స్మరించుకొనుచు మేము వచ్చువరకు నిచ్చటనే యుండుము. నీపాపములు నశించునని చెప్పి వారు బ్రహ్మలోకంబునకుం జనిరి.

ఈబోయవాఁడు వారు చెప్పినచొప్పున నామంత్రము జపించుకొనుచు కదలకుండ నచ్చటనే కూరుచుండెను. శరీరమందంతటను బుట్టలుమొలచి యటనొక పెద్ద పుట్టగా నేర్పడెను.

లోకముల బాధించు రావణుఁ డెవ్వనిచే నశించునని బ్రహ్మలోకమున నారదుఁడు విరించి నడిగెను. "విష్ణువ యోధ్యాధిపతియగు దశరథుని పుత్రుఁడగు రాముఁడై యాతని సంహరించును. ఇది రహస్యము. నీవు నాపుత్రుఁడవుగానఁ జెప్పితిని. వెల్లడి సేయకుము. నీవురహస్యమును డాపఁజాలవు. జాగ్రత్తసుమీ?" యని వనజభవుం డానతిచ్చుటయు, నారదుండీదినాకు బాధాకరము. ఎవ్వరికిం జెప్పకుండఁజాలను; అనుకొనుచు భూమిందిరుగుచున్నప్పు డాపుట్టకటకుంబోయి యేచెట్టునకో పుట్టకో చెప్పకుండ జాలనని యాపుట్టలో నీరహస్యము బయలుపరచెను. అదియందున్న సిద్ధపురుషుని చెవులఁబడెను. ఇంతలో ఋషులు తిరిగివచ్చుచు నటకువచ్చి, యక్కటా! మరచితిమి? చిరకాలమయినది? ఇక్కడ నొకనినుండుమని చెప్పితిమి. ఆతఁడు మనరాకకు వేచియుండినచోటిదియగదా? ఈపుట్టలోనివాఁడ తండౌగా నోపునని బ్రహ్మాదండంబుల సహాయంబున నాపుట్టందవ్వి యాతనిందీసి కమండలూదకంబులఁజల్లి జీర్ణదేహంబు పుష్టంబొనరించి యప్పుడా మంత్రమును "రామ"

యని సరిగ బోధించి నీకు వాల్మీకియను నామకరణంబు చేసితిమి. పుణ్యాత్ముండవైతివని చెప్పిపోయిరి. అతఁడే శ్రీరామకథను శ్రీమద్రామాయణ గ్రంథముగ రచించిన వాల్మీకి.

3. లోకజ్ఞానములేని చదువు నిరర్థకము.

తే॥ గీ॥ ఎంత విద్యామహత్వంబు నెఱిఁగియున్న
నెంత ధనధాన్య సంపత్తి నెనసియున్న
నెంత శౌర్యబలంబుల కిక్కయైన
లౌకికజ్ఞానశూన్యుఁ డల్పతవహించు.

ఒక గ్రామమున డబిద్ధుఁడను నొక బ్రాహ్మణ బాలుఁడు గలఁడు. ఆతని తండ్రి చాలపండితుఁడై మహారాజుల సభలయందు మెప్పువడయుచుండెను. తన తండ్రి తన్నెన్ని విధముల బోధించుచున్నను విద్యాభ్యాసము నందీ డబిద్ధుని కెంతమాత్రమును శ్రద్ధకలిగినదికాదు. తండ్రి యీతని కెన్నియో నీతులను బోధించి విద్యాధికుని జేయవలెనని ప్రయత్నించు యత్నములన్నియు నిష్ఫలములయ్యెను. కాని వయోధికుఁడుమాత్రమగుచుండెను. అందుచే నెట్లయిన ముడివడినఁ జాలునని యీతనికిఁ దండ్రి వివాహప్రయత్నమొనర్చెను. తం

డ్రి కీర్తినిబట్టి యొకవిద్వత్కుటుంబములోని కన్నియ యీా డబిద్ధునికి భార్యగాలభించెను. ఈతఁడొకపండుగుదినమున నా హూతుఁడై యత్తవారింటికిఁ బోవలసివచ్చెను.క్రొత్తయల్లుఁ డు వచ్చినప్పుడత్తవారింటఁజరుగు సత్కారములన్నియు సీత నికి యథావిధిగ లభించెను. పండుగునాటి పిండివంటలనారగిం చుటలోఁ దనయఖండ పాండిత్యమును వెల్లడించెను. మోమో టమిలేని యల్లుఁడు దొరకినందుల కత్తగారు మురియఁజొ చ్చెను. మంచి పండితపుత్రుఁడనియు, పాపము నోటిలో నాలుక లేదనియు, తలలో నాలుకవలె సంచరించుననియుఁ దన్ను జూడవచ్చిన వారికడఁ దన బావమరదులు తన్నుగూ ర్చి చెప్పుచుండు మాటలు విని, తనకు వారుసేయు గౌరవ మున కీడబిద్ధుఁడు పొంగిపోవుచుండెను.

పండుగునాటి మధ్యాహ్నము తన బావమరదులుగాని, మామగారుగాని గృహమున లేనప్పుడొక మనుష్యుఁడొక యుత్తరమును దెచ్చియిచ్చెను. అత్తగారీతనిం జూచి "నాయనా! దానింజదువుమని" చేతికిచ్చెను. దాని నిటునటుఁ ద్రిప్పి దీర్ఘముగఁ జూచిచూచి కంటఁదడివెట్ట నారంభించెను. ఈతని ముఖవైఖరిని గాంచి యత్తగారి చిత్తముమెత్తనై "ఏమిబాబూ! అట్లు దుఃఖించుచుంటివి?" అని యడిగెను. ప్రత్యుత్తరము చెప్పలేదు. ఆయుత్తరమున నేదియో యశుభ విషయముండుటచేఁ దన యల్లుఁడు మాటలాడుటలేదని భా

వించి యాయిల్లాలు పెల్లున రోదనము సేయ నారంభించెను. ఇంటఁగలవారెల్ల గొల్లుమనిరి. వీథిఁబోవు వారెల్లరు దెల్లఁ బోయి గుమ్మముకడ నిలువఁబడిరి. ఏమది? యని ప్రశ్నించు వారి కాగృహమునుండి జవాబువచ్చుటలేదు.

ఇంతలో బావమరదు లీవృత్తాంతమును విని పరుగిడి వచ్చి యాజాబుం గైకొని చదువుకొనిరి. ఆయజమానునికి దౌహిత్రుఁడు జన్మించినాఁడనియు, మాతయు, శిశువును నా రోగ్యముగ నుండిరనియు, ఒక్కసారివచ్చి చూచిపోవఁ గోరుచున్నామనియు, నాజాబునందుఁ గలదు. ఎల్లరును విని తెల్లబోయిరి. వారిలోఁ గొందఱు, "ఏమమ్మా! శుభలేఖను జూచి శోకించుచున్నారు?" అని ప్రశ్నించిరి. దానికిఁ దగిన కారణము నామె వచించెను. భద్ర లేఖనుగాంచి బాష్పములు విడిచెదవేమని బావమరదులు పండితపుత్రునిఁ బరిహసించిరి.

"నేను చిన్నతనమునఁ జదువుకొనలేదు. ఓనమాలు నాకొంటఁబట్టినవి కావు. వచ్చిన జాబునందలి వాక్యమును గూడదీయగల భాగ్యము పెట్టిపుట్టలేదుగదా? యని విచారించితిని. నేను వీరినెవ్వరినిగాని యేమయ్యెఁడని చెప్పలేదు." అని దబిద్ధుఁ డుత్తర మొసంగెను. దానికెల్లరును నవ్వసాగిరి. ఆపరిహాసముఁ బడలేక నాటి తెల్లవారుజామున నాయిల్లుఁ డెవ్వరికిం జెప్పకుండ వారణాసీ పట్టణమునకు దారినట్టెను.

పండితుఁడనై రావలెనని పంతమువట్టెను. వినాయకఘట్టమున విడిదిచేసెను. తదేకదీక్షతో నేకదంతు నారాధించెను. విఘ్నేశ్వరునికి విశేషానుగ్రహము గలిగినది. కలిగిన శాస్త్రములెల్లఁ గరతలామలకములైనవి. రాజసభలలోనికి రాకపోకలేర్పడెను. విద్యార్థులు విరుగఁబడి రాఁజొచ్చిరి. పాండిత్యముఁ జూపి బావమరదులఁ బరాభవించుట పరమపురుషార్థముగ భావించి విద్యార్థుల వెంటనిడుకొని యత్త వారింటికిఁ బయనమయ్యెను. ఈతఁడిట్లు వచ్చుచున్నాఁడనువార్త నెఱింగి బావమరదు లిట్లూహించిరి. ఈతఁ డెంతచదివినను లోకజ్ఞానముసున్న. విద్య మధ్యవచ్చినదిగాని జ్ఞానశూన్యత స్వాభావికమయినదియేగదా? ఒకమార్గమున నితని బరాభవింప వలెనని యాలోచించి యాతని కెదురుగాఁ గొంత దవ్వరిగి లేనిదుఃఖముం దెచ్చుకొని గోలుగోలున నేడ్చుచు నాతనికంటఁ బడిరి. దానికాతఁడు విభ్రాంతుఁడై "ఓయీ! ఏమి కష్టము సంభవించినది?"అని ప్రశ్నించెను. దానికి వారు, "బావా! నీభార్య ముండమోసినది." అని మఱియు నేడ్వ నారంభించిరి. "అయ్యో! ఎంత దురదృష్టవంతుఁడను. ప్రేమాస్పదురాలగు నాభార్యకెంత విపత్తు తటస్థించినది. ఆ యమంగళమగు మగువ మొగంబు నేనెట్లు కన్గొందును. హా దైవమా!"యని డబిద్ధపండితుఁడు విలపింపఁ జొచ్చెను. ఆవిలాపము నాలకించి బావలు నవ్వాపుకొనఁజాలక యేడ్పును

నవ్వుగా మార్చుకొని పకపకలాడిరి. "ఏమిది? మీకు పరిహాసమా? మీతోఁడబుట్టువునకుఁ గలిగిన యాపద మీకుఁ గాదా? చాలు చాలు. మీపరిజ్ఞానమింత యధ్వాన్నముగ నున్నది." అని వారిని మందలింపసాగెను. "బావా! నీవుండ నీభార్య ముండమోయుట యెట్లు?" అని వారడిగిరి. దాని కాతఁ డిట్లనియె. "ఇదియా? మీకుఁ గలిగిన సందియము? ఎంత జ్ఞానశూన్యులైతిరి! నేనుండఁగ నాయక్క ముండ మోయలేదా? లోకమునం దెందఱు నేనుండగా ముండ మోయుటలేదు? అట్లే నాభార్యమాత్ర మేలఁగారాదు? దీనికిఁ గూడ వింతయేనా?" అనుటయు వారీతని తెలివి యింతటిదేఁ గదా? యనుకొని యొడార్చు యింటికిం గొనిపోయి యీ తనిధర్మపత్నిం జూపి సంతసింపఁజేసిరి.

4. దైవబలములేనివానికి జయములేదు.

—:0:—

తే. గీ. ఎంతబలిమియున్న నెంతసంపదయున్న
నెంతవిద్యయున్న నెట్టికీర్తి
గలిగియున్న,జనుఁడు కనలేఁడువిజయంబు
దైవబలములేక తప్పనేని॥

కౌరవపాండవ యుద్ధానంతరము బాదుగుల జంపిన

పాపముఁ దొలగించుకొనుటకు ధర్మనందను డశ్వమేధ యాగంబుఁ జేయఁదలపెట్టెను. యజ్ఞాశ్వమును భూమి నలు దిక్కులం ద్రిప్పికొని వచ్చుటయు, నడుమ నడ్డువచ్చిన రాజుల జయించి గుఱ్ఱముం గొనితెచ్చుటయు, నట్టిపనికి సమర్థుఁడగువాని సాహాయము వెంటఁ బంపుటయు నాచారము. కావున నాయశ్వరక్షణమునకు సమర్థులగు కృష్ణార్జును ల ధర్మజుఁడు నియమించెను.

అర్జునుఁడు తనకుఁ గృష్ణసహాయము గౌరవమున కుఁగొంత భంగము గలిగించుచున్నదనుకొని యాపనికి నే నొక్కఁడంజాలుదును. బావగారిని సేదదీర్చుకొననిమ్ము. ఆయనసహాయము నాకక్కఱలేదనినిరాకరించెను. కృష్ణుడు నేనును వచ్చెదనని యుత్సాహముఁజూపెను. అందుల కిష్టము లేకున్నను మోమోటమిచే నెట్టకేల కర్జును న కంగీక రింపకఁ దప్పినదికాదు. ఒక శుభముహూర్తమున నయ్యశ్వ ము వెంటఁ గృష్ణార్జునులు కదలి నడచుచుండిరి. గుఱ్ఱమొక యరణ్యమార్గముంబట్టి గొంతదవ్వరిగెను. మనపేరు విన్నం తనే భయభ్రాంతులగు రాజలోకమున నెవ్వఁడు మన యశ్వము నడ్డగింప గలఁడను గర్వముతో నర్జునుఁడు కృష్ణు నితో సల్లాపములాడుచు గుఱ్ఱమునకు వెనుక దవ్వుగ నడచు చుండెను.

ఇట్లుండ నయ్యడవి నడుమ వేటకై యిద్దరురాజ

పుత్రులు నడయాడుచు సవనాశ్వంబుంగాంచి సమీపంబు నకుంజని దాని ముఖభాగమునఁ గట్టఁబడియుండు పట్టముం జదివిరి. అందిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

ఉ॥ "దుర్జయరాజమండలవిఘుంతుదమూర్తి యుధిష్ఠిరక్రతూ
త్సర్జితమైన యీహయవతంసము ద్రిమ్మర నంగరక్షగా
నర్జునుఁడేగుదెంచె, నిటలాక్షునిగెల్చినజోదు, విక్రమో
పార్జితలీలఁబట్టుడురయంబున శూరులుధాత్రిఁగల్గినన్॥"
[జైమినిభారతము]

అర్జునుఁడఁట! నిటలాక్షునిగెల్చినాఁడట! ఈతని పరాక్రమము చూడఁదగియున్నది. అని గుఱ్ఱము నచ్చట బంధించిరి.

క్రమముగాఁ గృష్ణార్జును లచ్చటికేతెంచిరి. ఆరాజపుత్రులంగాంచి మీరెవ్వరని ప్రశ్నించిరి. గుఱ్ఱముం బట్టుటకుం దగిన కారణమేమని యడిగిరి. అయోధ్యాపురమును బాలించు మయూరధ్వజ మహారాజుపుత్రులము. తామ్రధ్వజుఁడనియు, నకులధ్వజుఁ డనియు మమ్ముంబిలిచెదరు. ఇది సవనాశ్వమగుటచే దీనిం గొనిపోయి యియ్యజ్ఞ ఫలంబు మాతండ్రికొసంగి పిత్రృణము నీగఁదలంచితిమని వారు వచించిరి.

అర్జు:—మీరు వయసురాని వారగుటచేఁ గార్యాకార్యము లెఱుంగక యాచరించిన యీపనికి మేము కినియందగదు. హితమును బోధించు నామాటలనాల

కింపుఁడు. ఇయ్యశ్వము సులభసాధ్యముగాదు. దీని ముఖంబునందలి పట్టముం జదువుకొనిన నిట్టిపని మీరాచరించియుండరు. కావున నీహయంబు విడు వుండు.

తామ్ర:-అర్జునా! నిన్ను మేము వినుకలిచే నెఱుంగుదుము. కావుననే నీతోఁ బోరి గెలిచి యీతురంగముతోఁ బాటుయశంబుంగూడఁ గైకొని పోవయత్నించితిమి. ఈ హితోపదేశంబులవలన నీకుంగల ప్రయోజనంబు లేదు.

నకు:—రుద్రునిగెల్చిన వానికీభదోపదేశము లేల? చాలి నంతవర కాలమొనర్చి మమ్ముం దూలించినప్పు డీజాలిం గనుపఱచెదవు లెమ్ము. జయాపజయము లీశ్వరాధీనములు! నీకర్తవ్యమునకు రమ్ము.

అర్జు:-బావా! చూచితివా? వీరియజ్ఞానము?

కృష్ణు:-అజ్ఞానమో సుజ్ఞానమో? నీ కర్తవ్యము నతిక్రమింప రాదుగదా?

అర్జు:-ఏమి? యుద్ధమాచరింపుమందువా?

కృష్ణు:-అది నీధైర్యము!

అర్జు:-పసివారితో సమరమొనర్చుట యేటిపోటరితనమని శంకించుచుంటిని గాని ధైర్యములేక గాదు.

కృష్ణు:-అయినచో నశ్వమునువిడి పోవుదము రమ్ము.

అర్జు:-సవనభంగముకాదా?

కృష్ణు:-అయినచో నితరచింతలఁ దొలగించి సమరంబునకుఁ గడంగుము. దీనికింత యాలోచనమేల?

అర్జు:-రాజపుత్రులారా! మీరు మీయశ్వమును విడువరా?

రాజపుత్రులు:-ముమ్మాటికిని విడుచువారముకాము.

అంతటఁ దామ్రధ్వజునికిని బార్థునికిని జిరకాలము యుద్ధము జరిగినది. అర్జునుని బాణపరంపరలు తామ్రధ్వజుని రణరంగమునఁ బడగొట్టుటయు నకులధ్వజుఁడు కనలి సమరమునకుదిగి యర్జునుని నిరువదినాల్గు బాణంబులం బడఁగొట్టెను. పాండవసేనలు నలుదిక్కులకుం బాఱ జొచ్చెను. అర్జునసహాయం బొనరింపంబూని యాలంబు నకుం గడంగిన గోపాలుందలపడి నకులధ్వజుండు ప్రచండ మార్తాండునిరీతినివిక్రమించినంగొంతవడికిఁ గృష్ణుండుగూడ మూర్ఛాయత్తుండయ్యె. ఇంతలోఁ దామ్రధ్వజుండు తెలివిం గని పాండవ పక్షంబున నధ్యక్షుండు లేమింజేసి యయ్యిరు వురు నశ్వంబు నధిష్టించి తమ పురంబునకు వాయువేగంబు నం జని తండ్రికయ్యజ్ఞీయహయంబు నర్పించి మెప్పువడసిరి.

ఇంత నిక్కడ నడవి నడుమఁబడిన కృష్ణార్జునులు తెలివింగని లేచిరి. అర్జునుండు విచారాకాంతుండై కృష్ణు నింగాంచి బావా! యజ్ఞహయంబు చేఁదప్పె. కర్తవ్యమా లోచింపవలయు ననియెను.

కృష్ణు!-ఆలోచించుట కేమున్నది? ఆరాజపుత్రులను యాచింప నిచ్చగింతువా?

అర్జు:-అది క్షత్రియధర్మమగునా?

కృష్ణు:-ఇది క్షత్రియధర్మమా! యేమి? ఎట్లో కార్యమును సాధింపవలయుంగదా?

అర్జు:-అట్లయిన నీచిత్తము. నీవెట్లుచెప్పిన నట్లు నడచు కొందును.

కృష్ణభగవానుఁడొక వృద్ధబ్రాహ్మణరూపము ధరించి యర్జుననొక విద్యార్థివేషము వేయించి యయోధ్యకు బయలుదేరెను. ఆపట్టణమందు రాత్రిసమయమునం బ్రవేశించి పురజనులకుఁ దనయందుఁగల భక్తివిశ్వాసముల నర్జుననకుఁ జూపి యర్జునా! నేను నీకడనే యుంటినని తలంపకుము. అంత రంగికభక్తులకడ నుందునుగాని నేను వేరొకచోటనుండు వాఁడనుగాను. నేనెల్లప్పుడు నిచ్చటనేయుందును. ఈరాజు సుగుణంబులఁగూడఁ జూచెదవు లెమ్మని మరునాటి వేకువఁ గాల్యకృత్యముల నిర్వర్తించి శిష్యసహితుండై యామాయా విప్రుండు రాజభవనంబునకుంబోయి రాజు నాశీర్వదించెను. అంత నామయూరధ్వజుండు సంభ్రముండై లేచి వారి కర్ఘ్యపాద్యాదుల నొసంగి పూజించి రాఁగతంబేమని ప్రశ్నించెను. అంత నీవృద్ధభూసురుండిట్లనియె. 'రాజా! నీవు ధర్మాత్ముండవని వింటిమి. మాకొక గొప్ప యాపద సంభ

వించినది. నా యేకపుత్త్రుని వివాహంబునకు బోవుచుండ మార్గమధ్యంబున నొక యాఁకొన్నసింగంబు నా కొమరునిం బట్టి వధింపఁ బూనుటయు, నేను ప్రార్థింప నీశరీరమాంసం బుం దెచ్చియిచ్చిన విడిచెదనని నుడివినది. కావున నాకుఁ బుత్త్రదానమొనర్చిన పుణ్యముం గట్టుకొనుము. నావుడు నారాజచంద్రుండు తనమేను బ్రాహ్మణప్రాణరక్షణార్థము వినియోగపడుటకుఁ గడుంగడు సంతసించి యవశ్యము మీకోరికను నెరవేర్చెదను. ఇదే వచ్చుచున్నాఁడనని లేవఁబోవ నామాయాభూసురుం డిట్లనియె. భూపాల శిరోమణీ! యింకొకమాట చెప్పమఱచితిని. నీశరీరములో సగముభాగము స్త్రీకి సంబంధించినదఁట. అయ్యది దానికిఁ గిట్టదఁట. వృద్ధదేహమును, స్త్రీదేహమును దానికంగీకారము లేకుండుటచేతనే మావధూవరు లీసింగమునకుఁబనికిరాలేదు. కావున నీశరీరమును సగము అంపమునఁగోసి తేవలెనన్నది. అట్లాచరించి నాయభీష్టముందీర్చిన శాశ్వతయశంబు గడింపుమనియెను. అయ్యా! నాకు యశోభిలాషకంటె భూసుర ప్రాణసంరక్షణాభిలాషయే మెండు. కావునమీయభిమతముఁ జెల్లించెదనని క్రకచముందెప్పించి, తన శరీరముంగోయ నాజ్ఞయొసంగెను. అదివిని యావృద్ధవిప్రుండు రాజపుత్త్రులగు తామ్రధ్వజ నకులధ్వజుల నాఅంపముంబట్టుఁడనియు, రాజపత్నిని శిరంబుఁబట్టుమనియు నియమించెను. కనులనీరు

గ్రిమ్మకొన రాసుతులు అంపమునఁ దండ్రితలఁ దఱుగు చుండిరి. రాజు నెడమకంట బాష్పంబులు రాలఁజొచ్చెను. అదిగని యమ్మాయాభూసురుండు, తత్క్షణమే లేచిపో యెను. రాజదికాంచి పుత్రునింబనిచి రావించి యయ్యా! ప్రాణావశిష్టుండనైన నా కుభయలోకసుఖంబు నశింపఁజేసి తామీదానము నంగీకరింపక లేచి వెడలుటకుఁ గతంబేమని దీనుండై పలుక నావిప్రుఁడు రాజా! యేడ్చుచునిచ్చు నీదాన మెవ్వరికిఁ గావలయును? దాత యాచకునికిఁ దానిచ్చు నర్థంబులు సంతోషపూర్వకంబుగ నొసంగునేని గ్రహించిన వాఁడుగూడ దృప్తిగ ననుభవించును. లేదా? ఆదాన ముభయులకుంగూడ ఫలమునొసంగజాలదు. నీవిట్టివాఁడవని యెఱుంగకవచ్చిన నాయజ్ఞానమునకు నాకే సిగ్గగుచున్నది. నావుడు నావదాన్యచక్రవర్తి యిట్లనియె. "అయ్యా!ఇదియా? మీసందియము? కుడిభాగము బ్రాహ్మణవినియోగమగు చుండ నాకాభాగ్యము లభించినదికాదుగదా? యని యెడ మభాగము విచారించు చున్నది. కాని బాధచేఁగాదు. అట్ల యిన నుభయ నేత్రములయందును బాష్పము లేలరారాదు? స్వామీ! అల్పావశిష్టజీవనుండనగు నన్ను మన్నించి యీ దానఫలంబు నాకు దక్కనిండని ప్రార్థింప నంతట గరుడ వాహనారూఢుండై చక్రాద్యాయుధంబుల ధరించి శ్రీహరి యర్జునునితోఁ బ్రత్యక్షమయ్యెను! రాజు దేహంబునంటి

హస్తమస్తక సంయోగమొనర్చి వజ్రదేహునొనరించెను. తమవృత్తాంతంబెల్ల నాభూపాలున కానతిచ్చెను. మయూరధ్వజుండును వారలకు నమస్కరించి స్తుతించి, తన తనయుల యవినయంబునకు గర్హించి, వారి సవనాశ్వంబును వారి కొసంగి సవినయ గౌరవంబుగ వారిని బంపివేసెను. దైవబలంబుం దోసిపుచ్చి కృష్ణసహాయంబు నిరసించి పౌరుషమును బ్రధానమనియెంచిన నాకపజయము గలిగినదికదా? యని యర్జునుండు, దైవబలముగలవాఁడే విజయముం బొందుననియు, నదిలేనివాఁడు జయింపఁజాలఁడనియుఁ జెప్పిన పెద్దల సిద్ధాంతమును దన శుద్ధాంతరంగమున నమ్మియుండెను.

5. బుద్ధిమంతుని మైత్రి, కార్యసాధకము.

తే॥ గీ॥ కామితంబుల నొడఁగూర్చు కల్పకంబు,
విపులసంపదల నొసంగు వేల్పుగిడ్డి,
యనుపమార్థ ప్రదంబగు నమరమణియుఁ,
దెలివిగల మిత్రునికిఁ గొంతతీసిపోవు.

ఒక యగ్రహారమున దేవశర్మయను నొక బ్రాహ్మ

ణుఁడు గలఁడు. ఆతఁ డాగర్భదరిద్రుండయి భిక్షాటనము సేయుచుండువాఁడు. వయసునఁ నేబదివత్సరము లతిక్రమిం చిన దృఢశరీరి. ఎట్లయిన వివాహ మొనర్చుకొని తీరవలయు నను నాసమాత్రము వయసుతోఁగూడఁ బెఱుగుచుండెను. ఆతనికి సుబుద్ధియను నొక్కమిత్రుండుగలఁడు. తన పరిణయ ముంగూర్చి దృఢయత్న మొనర్చి పున్నెముగట్టుకొనుమని యాతఁడు తనమిత్రు ననేకవిధములఁ బ్రార్థించెను. సుబుద్ధి యందులకియ్యకొని యాతని దన వెంట నిడుకొని కతిపయకా లమునకొక పల్లియం జేరి యొక బ్రాహ్మణగృహమున కేతెంచెను. ఆగృహస్థుండు వీరలఁ బూజించి యాతిథ్య మొసంగెను. కుడిచి కూర్చుండి యిష్టసల్లాపములఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచు నాగృహస్థుని సుబుద్ధి యిట్లు ప్రశ్నించెను. "అయ్యా! మీ కెందఱు సంతానము?"

గృహస్థుడు:-ఇర్వు రాఁడుబిడ్డలును, నొక పుత్రుఁడును గలరు.

సుబుద్ధి:-ఆఁడుబిడ్డలే పెద్దవారా?

గృహ:-అవును.

సుబు:-ఇర్వురకును వివాహము లొనర్చితిరా?

గృహ:-పెద్దబిడ్డకుఁ బరిణయమైనది. రెండవబిడ్డయు వివాహవయస్కయైనది.

సుబు:-సంబంధమాలోచించితిరా?

గృహ:-అందులకే చాలశ్రమపడుచుంటిని. అనుకూలసంబంధ మెచ్చటను లభించుటలేదు.

సుబు:-మాయూరనొక సంబంధమనుకూలమయినది కలదు.

గృహ:-వరుని వయసెంతయుండును.

సుబు:-ఎంతయున నేల? నా వెనుకవాఁడే.

గృహ:-(తనలో) ఈతనికి ముప్పది వత్సరములుండును. ఆతని కిరువదియైదు వర్షములైన నుండియుండ వచ్చును. ఈతని వెనుకవాఁడేగదా? (ప్రకాశముగా) అయ్యా! వయసుమాట నచ్చినది. ఆతని కేమయిన భూమికలదా?

సుబు:-దానికిలోపమేమి? కావలసినంత యున్నది.

గృహ:-పశువులమాట?

సుబు:-దాని కేమిలోపమయ్యా! ఇంటిలోను బశువే. వీధిలో నుబశువే.

గృహ:-బంధుబాహుళ్యముగలదా?

సుబు:-అయ్యో! ఊరుననందఱు నాతనికి బంధువులే.

గృహ:-అయ్యా! తాము మాపుణ్యవశమున దర్శనమిచ్చితిరి. సంబంధము వెదుకఁజాలక వేసరుచున్నాను. ఈవిషయమున నాసంబంధము నెట్లయినఁ గుదిర్చి నాకు సహాయపడఁ బ్రార్థితులు.

సుబు:-అయ్యో! సంబంధమన్న మాటలలోలేదు. మీారు

వచ్చి విమర్శించుకొనవలయుఁగదా?

గృహ:-మీరు సద్బ్రాహ్మణులు. మీ మాటయేనాకు నమ్మకము. ఇతరాలోచనముసేయను. తాము స్వగ్రామమున కేగి వారితో ముచ్చటించి నాస్థానమున మీరే సకలమును నిర్వర్తించి పరిణయముహూర్తమును నిర్ణయించి పెండ్లివారితోఁ దరలిరాఁగోరుచున్నాను.

సుబు:-సరియే,

అని తనస్నేహితునితో నింటికిఁ బోయి సంబంధము కుదిరినదనియు, నాలుగు దినములకు ముహూర్తమనియు, వచ్చుచున్నామనియు,వార్తనంపెను. కన్యాదాత, తనయత్నములోనుండెను.

పెండ్లికుమారునికి గేశాంతాదిస్నాతకవ్రతనియమములం దీర్చి మంచి దుస్తులఁ గట్టనిచ్చి కొందఱు మిత్రులం గూడ నిడుకొని, సుబుద్ధి పెండ్లికిం దరలివెడలెను. వచ్చిన పెండ్లివారిని గన్యాదాత గౌరవించి విడిదియందుఁ బ్రవేశంబు సేయించెను. చూచిన కొందఱు వరుఁడు వయోధికుండనిరి. వచ్చినవారిని బొమ్మనిన నిఁక బిడ్డకు సంబంధము కుదురుట దుస్తరమనియు, దినుట కన్నము గలదుగదా? యనియు, నాకన్యాదాత తన ధర్మపత్ని నోదార్చి సాలంకృత కన్యకాదాన మొనర్చెను. మనుగుడుపుల కల్లునింటి కెల్లరుంబోయిరి. కన్యాదాత సుబుద్ధింజూచి, అయ్యా! ఈ

తని భూములెక్కడ? యని ప్రశ్నించెను. ఇది భూమి. అది భూమి. అంతటను భూమియే. ఇప్పుడు మీరు భూమిమీఁద లేరా? యని సుబుద్ధి పలికెను.

గృహ:-అయ్యా! వరుని వయసు మిమ్ము నే నడిగినప్పుడు మీ వెనుక వాఁడంటిరి. భూమి విషయమిట్లు చెప్పితిరి. ఇట్టి యసత్యము తగునా?

సుబు:-నే నసత్యమాడిన దొక్కలేశమును లేదు. అప్పుడీ వరుఁడు నా వెనుకఁ గూర్చొనియుండ లేదా? భూమిని మీరడిగినపుడు కావలసినంత యున్నదంటిని. నే నాడిన యసత్యమేది?

గృహ:-సరియే. నేనే బుద్ధిహీనుఁడను. ఇఁక నీతని పశు ధనముమాట యేమి?

సుబు:-నామాటల నసత్యములేదు. ఇంటిలోను వీధిలోను బశువేయుంటిని. ఈవరుఁ డట్టివాఁడే. ఇంకను మీరు విచారించుకొనవచ్చును.

గృహ:-పోనిండు. ఏమిచేయుదుము? కష్టములకు సాయపడు బంధుగులున్నారు గదా?

సుబు:-భిక్షాటనము సేయువాని కెల్లెడలను బంధుగులే.

గృహ:-అల్లుని యుద్యోగమునుగూడ సెలవిచ్చితిరా?

సుబు:- ఉన్నది యదార్థము సెప్పుట సజ్జనుల ధర్మము. కావున దాపకఁ జెప్పితిని. మీ రేమనఁ గొన్న నేమి?

నాపరమార్థమునకు లోపముండదుగదా?

అంతట నాగృహస్థుఁ డల్లునిఁగూడఁ దన యింటికిం గొంపోయి తన ధనమునఁ గొంతభాగ మాతని కొసంగి, యొద్దియేని వృత్తి గల్పించి వృద్ధికిం దెచ్చి కాపాడెను.

6. తృప్తిలేనివానికి దుఃఖము తప్పదు.

—:0:—

తే॥ గీ॥ ప్రాప్యమగు ధనమడవిలోపలను వచ్చు
నంతకధికంబు మేరువందైన రాదు
కానమనుజుండు తృప్తిని గనుటలెస్స
యద్దిలేకున్న దుఃఖించు ననవరతము.

మందరమను పేరుగల యొక యగ్రహారమునందు హరదత్తుఁడనఁబడు నొక బ్రాహ్మణుఁడు గలఁడు. ఆతఁడాగర్భదరిద్రుఁడగుటచేత భిక్షాశముచే జీవయాత్ర సేయుచుండెను. సంసారభారమాతని కొక్కింతయు లేదు. కావున వేళకుఁగలదానిని భుజించి సాయంకాలమగునంత కొక శివాలయమునకుఁ బోయి యీశ్వరదర్శన మాచరించి యాలయమంటపభాగమునఁ గూరుచుండి శివునిపైఁ గీర్తనములఁ బాడుకొనుచు ననుదినమును భగవదారాధనమునఁ

గాలక్షేపము సేయుచుండువాఁడు.

ఇట్టి యాహారదత్తుని యీశ్వరధ్యానావసరమునఁ బాడఁబడు కీర్తనముల కనువగు కరతాళముల సందర్భమున నొకనాటి సంధ్యాసమయమున నొక కాకి యాతని చేతులలోఁ జిక్కుకొనెను. ఏమి? యీ పవిత్రసమయమున మాలకాకిని స్పృసించితిని? అని విడువఁబోవునంతలో నొక వైపునుండి "ఓయి బ్రాహ్మణుఁడా! ఆవాయసమును విడువకుము. అది నీదరిద్రముం బాపఁగలదు." అని కేకయొకటి వినవచ్చెను. ఇదియేమి? అని యీతఁడాలోచించు చుండ నొక రాజభటు డచ్చటికి వచ్చి యిట్లనియె. అయ్యా! ఈదేశాధిపతియగు చంద్రగుప్తుని దూతను. అతఁడొక దినమున వనవిహారము చేయుచుండఁ బక్షుల కలకలధ్వని శ్రవణానంద మొనర్ప లోకమునందలి పక్షులలో జాతికొక్కటిని బట్టించి పెంపవలయునని కుతూహలము జనించి యాపనికి మమ్ము నియోగించెను. లోకమునందలి పక్షులలో జాతికొక్క పక్షిని బట్టుకొంటిమి. కాని కాకి మాత్రము లభించినదికాదు. ఇది రాజున కెఱింగించితిమి. ఆకాకినిబట్టిన వానికి లక్షరూప్యముల నొసంగెదనని దేశమునఁ జాటసంపెను. ధనాపేక్షచే నేనును దిరిగితిరిగి, విసివి వేసరుచుంటిని. అది నీకు లభింపనున్నది. కావున తేపకడ లేచి రాజసభకీ వాయసముం గొనిరమ్ము. నీకు లక్ష్యరూప్యంబులు

లభించునని యారాజభటుఁడు చెప్పి పోయెను.

అంత నీహారదత్తుఁ డీశ్వరధ్యానమును మఱచి యీధనము నెట్లు వినియోగింతునా? యను నాలోచన యందు మగ్నుఁడయ్యెను. "ఒక లక్షరూప్యములు నాకు లభించుచున్నవి. దానిచే లక్షాధికారియను పేరునాకుఁ గలుగును. వీనిచే నేను విశేషసుఖముఁ బొందగల్గుదును. ఈశ్వర సేవ రిత్తవోవునే? ఈ ధనమునందలి నాల్గవభాగమును నా వివాహంబునకును, మఱియొక నాల్గవపాలు సౌధంబునకును వ్యయపెట్టకఁ దీరదు. ఇఁక నిలువయుండు ధనమేబదివేలు. దానిచే లక్షాధికారియను బిరుదము పోవును. అయ్యో! ఇదియు, విచారకారణమయినది. ఇంకొక్క లక్షరూప్యం బులు లభించునేని యవి వడ్డికిచ్చుచు నీ మిగిలిన ధనము నింట నిలువఁజేసికొనవచ్చును. అయ్యో! దైవమా! ఇచ్చిన వాఁడవు పూర్తిగా నొసంగక సగముచేసితివేమని" విచారించి యొక యుపాయమును దలంచుకొని యిట్లాలోచించెను. ఒక కాకమున కింత ధనము దొరకినది. ఇంకొక వాయసము లభించిన నిఁకమఱింత ధనము దొరకునుగదా? యని యూహించి తిరిగి భజనసేయుట కుంకించి యాకాకిం జంకనిడుకొని పైకిఁ జేతులెగురవేయుఁగా నాయేకాక్షి యెగిరిపోయెను.

అంత నాహారదత్తుఁడు "శివ! శివా! యెంత బుద్ధిహీ

నుండను? నిశ్చలచిత్తముతో శివనామామృతమును గ్రోలుచు నానందమయుండనగు నాకీయాశ యెంతదుఃఖమును గలిగించినది? ధనేషణము ప్రమాదకరము." అని మనసు ద్రిప్పుకొని యీశ్వరధ్యానమునఁ గాలము గడపి తుదకుఁ బరమపదము నలంకరించెను.

7. బిడ్డల చెడ్డతనమునకుఁ దలిదండ్రులే కారణము.

కం॥ బిడ్డల చెడ్డగుణంబుల
కడ్డము సెప్పకయు, వారికమితోత్సాహం
బిడ్డ, తలిదండ్రులెల్లరు
బిడ్డలకును శత్రులనుట వృథగామనుఁడీ॥

చోళదేశమున సిరిపల్లెయను నొక చిఱుపల్లియ గలదు. అందు గోపాలుఁడను పిల్లవాఁ డొకఁడుండెను. ఆతఁ డెన్నఁడును బడికిఁబోయి యెఱుఁగడు. ఓనమాలతో వాని కొక్క యక్కరమైనరాదు. ఆతనికిఁ జిన్నతనముననే తండ్రి గతించుటచే విద్యాభ్యాసమున సహాయపడువారు లేక పోయిరి. వాఁడు దినదినమును బ్రాతఃకాలమున నిద్రలేచి బయటికి బోయి జాము ప్రొద్దెక్కునప్పటికి, కేతోఁటకూర

యో? యేబచ్చలి యాకులో, యేవంగకాయలో సంగ్ర హించుకొనివచ్చి తల్లికిచ్చుచుండువాఁడు. అందులకు వాని తల్లి యుల్లమున సంతసించి "మా నాయనకు సంసారము మోసిన"దని వానిని బొగడుచు వాని కేబెల్లపుముక్కయో యే యరటిపండో, ఫలహారము పెట్టుచు ముద్దుపెట్టుకొను చుండెడిది. తలిదండ్రులచే మాటిమాటికిని మందలింపఁబడు చున్న యొరుల బిడ్డలంగాంచి వాఁడును వాని తల్లియుఁ దమకుసాటిరారని నవ్వుకొనుచుండిరి, ఇట్లు కొంతకాలము గడచునప్పటి కీగోపాలుని కనేకుల దుస్సహవాస మేర్పడి నది. చుట్టత్రాగుటయు, జూదమాడుటయుగూడ నితనిని దమంతటఁదామువచ్చి వరించినవి. దొంగతన మీతనికిఁ జన్ననాటివిద్యయే. రోజున కేగంటకాలమో యీతఁడింటి యొద్దనుండువాఁడు. బయట నీతఁడు తిరుగుచున్న వేళల యందు సంసారము దిద్దుకొను యత్నముననే యీతఁడు మగ్నుఁడై యెండనకఁ గొండనకఁ దిరుగుచున్నాఁడని తల్లి యీతని శ్రమమునుగూర్చి విచారించుచుండెడిది. ఇంటి కడకువచ్చినప్పుడు వీఁడు తన తల్లియొద్దఁగూరుచుండి యేవి యో సొరకాయకోతలు గోయుచుండువాఁడు. తన చెడు నడవడిని దల్లికడ బయలుపెట్టువాఁడుకాఁడు. తల్లి గుమ్మము దాఁటని యిల్లాలగుటచేతఁ దన తనయునిగూర్చి ప్రజలు చెప్పుకొనువార్తలామె చెవులఁబడుట యరుదయ్యెను. తన

వాఁడు దుండగీఁడగుచున్నాఁడని తనకు బోధించు నాఁడు వారిమాటలయం దాపెకు విశ్వాసములేక తన కొమరుని సుగుణముల వేనోళ్ల వారికడఁ బొగడుచుండెడిది. ఆతనికిఁ దల్లి వివాహమొనర్పఁ బ్రయత్నముచేసినది. కాని యాతని గుణగణములు బంధుగులలో వెల్లడియగుటచే నెవ్వరును వీరి యింటికివచ్చి పిల్లనిచ్చెదమన్నవారు లేకపోయిరి. తన యాప్తులతో నీమె పరిపరి విధముల నీతని వివాహవిషయమై ముచ్చటించుచుఁ గన్యకలుగలచోటులకు వార్తలంపుచుండెడిది. కాని యీపె ప్రయత్నమెంతమాత్రమును గొనసాగినదికాదు. పుత్రుని పరిణయవిషయమున నీమెవిచారించుచుండుదినములలో నొకనాఁడాసమీపపట్టణాధీశ్వరునియింటిలోఁ గొందఱు చోరులు కన్నముద్రవ్వి ధనమును విశేషముగ దొంగిలించుకొనిపోయిరి. ఈవార్త యచ్చటివారి కెల్లరకును దెలియవచ్చినది. ఆపల్లెయందలి వారీ పనిలో మన గోపాలుఁడుగూడ నుండవచ్చునని శంకించిరి. కాని గోపాలుఁ డాదినమున నింటికిరాలేదు. వేళకు భోజనమునకు రాకపోవుటచేఁ దల్లి యెఱిగినవారిని, మా వాఁడు మీకుఁ గనుపడినాఁడా? యని ప్రశ్నింపసాగెను. కాని యెవ్వరు నాతని యునికిని జెప్పినవారు గానరైరి. భోజనపువేళ యతిక్రమించినది. తల్లికి మనసున కళవళమెచ్చెను. విచారించుచు వీధి గుమ్మముకడ నిలుబడి

యున్నది. అంతట నొక రక్షకభటుఁడువచ్చి యేమమ్మా! గోపాలుఁ డింటిలో నున్నాఁడాయని యడిగెను. అందుల కాయిల్లాలిట్లనియె.

ఇల్లాలు:-నాయనా! లేఁడు.

భటు:-ఎక్కడకు వెళ్లినాఁడు?

ఇల్లా:-అదినాకుఁ దెలియదు.

భటు:-ఎప్పుడు వెళ్లినాఁడు.

ఇల్లా:-నిన్న.

భటు:-ఉదయముననా? మధ్యాహ్నమా?

ఇల్లా:-మధ్యాహ్నము.

రాజభటుఁడు తిరిగి వెడలిపోయెను. ఆతని జూచుట తోఁడనే యీమెకు మఱింత విచారమును భయమును గలిగెను. ఇంట నేపనియుఁ దోఁచుటలేదు. కుమారునివార్తఁ జెప్పువా రెవ్వరు గానరారు. ఎట్లో ఆదినము గడచిపోయి నది. తెల్లవారినది. గోపాలుని రాజభటులు బంధించి రాజ ద్వారమునకు గొనిపోవుచున్నారనువార్త యాపల్లె జనుల యందు వ్యాపించినది. క్రమముగా నీమె చెవింబడినది. నిశ్చేష్టురాలయ్యెను. కన్న కొడుకుటచే విచారముం బట్ట లేక బిగ్గరగ రోదనము సేయుచు దగ్గఱనున్న యాపట్టణ మునకుఁ బోయినది. రాజద్వారము సమీపించినది. భటు లచే నిర్బంధింపఁబడియున్న కుమారుని జూచినది. ఈచౌర్య

మున కాతఁడే మొనగాఁడని చెప్పుకొను మాటలను విని కొడుకుచెంతకుఁబోయి యేడ్చుచు "తోఁటకూరనాడైనఁ జెప్పవైతివేమిరా! కొడుకా" యని యేడ్వసాగినది. అంతట గోపాలుఁడు రాజభటులంగాంచి "మాయమ్మతో నొక మాట చెప్పవలసియున్నది. శిక్షితుఁడనగు నాయీకోరికఁ జెల్లింపుఁడు" అని ప్రార్థించెను. వారు దాని కంగీకరించిరి. అంతట నేదియో చెప్పువానివలె తల్లి చెవియొద్దకుఁబోయి కటుక్కున నామె చెవిముక్క యూడిపడునట్లు కొఱికెను. అయ్యో! ఇదేమిరా! యని యామె మఱింత యడలసాగెను. ఓరి దుష్టుఁడా! ఇదేమి పాపమురా! యని యచ్చటివారు ప్రశ్నించిరి. "ఇది యామె పాపము. నాపాపముగాదు. నాకీ దురవస్థ యామెవలనఁ గలిగినది. చిన్నతనమున నేను చేయు తోఁటకూర దొంగతనము నాఁడే యామె నన్ను శిక్షించి యుండిన నాకీదుండగము కలుగక పోయెడిది. ఈ చౌర్యము నందు నాఁడు నా కుత్సాహము కల్గించి నన్నిట్టి కష్టముల పాలుచేసిన యీామె నాతల్లి యెట్లగును. పరమశత్రు స్వరూపిణి. కావున నీమె దోసమున కీశాంతిచేసితిని." అని గోపాలుఁడు చెప్పెను. అచ్చటివారందఱు నవ్వసాగిరి. కొందఱు గోపాలుఁడు యథార్థము వలికినాఁడని మెచ్చుకొనిరి. హరించిన ద్రవ్యమును దీసికొని స్వల్పమగు శిక్షవిధించి బుద్ధిసెప్పి రాజు గోపాలునింటికిఁ బంపివేసెను.

8. ఎక్కువసుఖము గోరినవారికి దుఃఖము తప్పదు.

—:o:—

తే॥ గీ॥ బ్రహ్మదేవుండు నుదుటను వ్రాసినట్లు
జనులకును జీవయాత్రలు సాగుచుండు
నున్నసుఖములతోఁ దృప్తినొందకుండ
యధిక సుఖములుగోరుట హానికరము॥

ఒక చిలుక యొక రాజు భవనమున రత్నపంజరము లోనుండి పెంచ బడుచుండెను. ఆరాజచంద్రుఁ డాచిలుక నతి గారాబముతోఁ బెంచుచుండెను. మిక్కిలి రుచిగల ఫల ములనుదెచ్చి యనుదినమును దానికి స్వయముగఁ దిను పించుచుండు. ఆరాజపత్ని తన సుకుమార హస్తములతో దానిని దువ్వుచు ముద్దువెట్టుకొనుచుండును. రాజపుత్రుఁడు తన సహవాసులతో దాని పలుకుల వినుటకు వచ్చి చప్ప టలు చఱచి గంతులువైచి యాడుకొని దాని నాడించు చుండును. రాణి దానికిఁదనముద్దుపలుకులను నేర్పుచుండును. అట్లాచిలుక రాజకుటుంబముచే గౌరవింప బడుచు మాణిక్య సౌధమునందలిరత్నపంజరమున వసించుచునప్పుడప్పుడాభూపా లుని హస్తముల నలంకరించి యుద్యానవనములం దిరుగు చుండును. ఇట్లుండ నొకదినమున నాచిలుకకొక యూహ

జనించెను. "నాకు సకలసౌఖ్యములును నీరాజభవనమున నున్నవి. ఆహారాదుల వెన్నియున్నను స్వేచ్ఛా విహారము నకుమాత్రి మవకాశము గలుగుటలేదు. నాజాతి పక్షులన్ని యు నరణ్యప్రాంతముల నొకరి కట్టిడిలేక స్వేచ్ఛగఁ జరిం చుచు సౌఖ్యము ననుభవించుచున్నవి. ఎంతసుఖము గలిగి నను, ఒకని నిర్బంధములోనుండుట ప్రాణులకు దుఃఖభాజ నము. రాజబంధువులు నన్నెన్నివిధముల గౌరవించినను నాకీ పంజరపు మధ్యభాగమును దాఁటి యొక యడుగిడుటకు వీలుకలుగదుకదా? ఛీ! నాకీనిర్బంధమేల? స్వేచ్ఛానుసార ముగ నాజాతితోఁ జేరి కాననంబునఁ జరింతును. ఈరాజు నాశ్రయింపని పక్షులు బ్రదుకుటలేదా? నాబందుగుల విడ నాడి జాతికి దూరస్థమై యన్యజాతులతో వసించుట నాకేటి సౌఖ్యము? కావున నవకాశము గలిగినప్పుడు నేనెగిరిపోయి నా వారింగలిసికొందును." అని యూహించి సమయ మును వేచియుండెను. పంజరముందాటి యావలికిఁ బోవు నను వెంతకాలమునకును జిక్కకుండుటచే నాశుకమునకు సుకము తగ్గి విచారముతో నాహారమును దినుటమానినది. శ్రవణానందమగు తనకంఠధ్వనితో నొక్కముద్దు పలుకు పలుకుటకఱవయ్యెను. దానిస్థితిం దిలకించి రాజకాంత చింతిం చి చిలుక యస్వస్థతం దనపెనిమిటికిం జెప్పి, దీనిముప్పుఁదప్పిం చు చొప్పుం జెప్ప వారిని రప్పింపుఁడని కోరెను. భూరమణు

డాకీరము ననారోగ్యమునకు విచారించి యారోగ్య పరీక్ష కులరప్పించిచూచెను. అడవిగాలి పీలిచినగాని యిదిమనఁజాలదు. పంజరమునుండి తప్పింప వలయునని వారు నుడివిరి. అందులకు రాజునకు మనసొప్పకున్నను దాని యారోగ్యమును గోరినవాఁడగుటచే నట్లుచేసి విడిచెను. అంతనది సంతసించి యత్యుత్సాహమున మిన్నంది యడవికింబోయి తనవారిం జేరఁగోనియె. నాటినుండియు నాచిలుకకు వేళకుందగిన యాహారము దొరకుటలేదు. తన జాతితోపాటు దూరదేశమునకుఁబోవ శక్తిచాలకున్నది. గాలిదెబ్బకుఁ దూలిపోవుచున్నది. వానకు నానిపోవుచున్నది. తన యస్వభావమగు మనుష్యభాషల నాలకించి తన కులముచిలుకలు చెలిమి సూపుటలేదు. ఒక్క పక్కితోఁగూడ నిక్కమగు నేస్తము తనకుఁ జిక్కినదికాదు. ఇట్లుండ వర్షకాలమునందొకనాఁడు మహావర్షము సంభవించెను. రివ్వురివ్వున చలిగాలి వీచుచుండెను. ఆకాశమునుండి వర్షధార లెడతెగకుండ భూమిపైఁ బడుచుండెను. అయిదాఱు దినములు లోకబాంధవుని దర్శనముకాలేదు. భూలోకము జలపూరితమయ్యెను. ఆ చలిబాధ పడఁజాలక తనజాతికి దూరమైన యాకీరమొక చెట్టుతొఱ్ఱకు జేరుకొనియెను. అంతకుముం దందిమిడియున్న చిలుకలు దీనినందు జొరనీయక ముక్కులతోఁ బొడిచి ఱెక్కలతోఁ గొట్టఁజొచ్చెను. అంతట నది ప్రాణావశిష్టమై "అక్కటా!

యెంతమందమతి నైతిని. మహారాజభవనమున సర్వసౌఖ్యములకుం గుఱియై యుండఁజాలక నిచ్చట నేదియో యంతకంటె సుఖమున్నదని భావించి వచ్చితిని. నాస్వేచ్ఛాప్రవర్తనాభిలాష ప్రాణాంతకమైనది! అని దుఃఖించి కాలధర్మము నొందెను.

---

9. దేహబలమునకన్న బుద్ధిబలము గొప్పది.

—:0:—

ఆ॥ వె॥ తనుబలంబుకన్న ధనబలంబునకన్న
విద్యబలముకన్న వేనికన్న
బుద్ధిబలముఁగన్న పురుషుండు మిన్నయై
సకలకార్యములను జక్కఁజేయు॥

ఒక యరణ్యమున మృగములకెల్ల రాజై యొక సింగము మాట చెల్లించుకొనుచుండెను. అయ్యది యనుదినమును నక్కాననంబునం దిమ్మరుచు దనకు లభించిన జంతువులను గొంతుకలో వైచుకొనుచుండెను. అందుచే మృగములకెల్ల గొప్ప యాపదసంభవించినది. ఆబాధ భరింపఁజాలక మృగములన్నియు నొక దినమున నాలోచన సభ

గావించి యిట్లు తీర్మానించుకొనియెను. "ఈ మృగరాజు మనల బ్రతుకనీయఁడనుమాట నిక్కువము. దీనికపాయము లేని యుపాయమాలోచింపఁ దగియున్నది. కావున మన మెల్లర మా కేసరికడకుంబోయి, దినమునకొక్క ప్రాణినిఁ నీయాహారమునకుఁ బంపెదమనియు, దొరకినవానినెల్లఁ దిన వద్దనియు విన్నవించుకొందము." అని యాలోచించి నిశ్చ యించుకొని యెల్లమృగములు నామృగరాజు కడకుంబోయి, యిట్లు మనవిచేసుకొనియెను. "దేవరవారికి మేమెల్ల దాసులము. ఇక్కాననంబున మీయానఁ దలనూనని సత్వమొక్కండును లేదు. మావిన్నపమును దయాపూర్వకముగ నాలకింప గోరుచున్నాము. తమ యాహారార్థమై నేటికి వనంబునందలి మృగంబులు సాలమట్టునకు సమసిపోయినవి. ఇట్లే యింకను గొంతకాలము తాము పాలించితిరేని ముందున్నకైన నియ్యరణ్యమున మృగంబు లభింపదు. అంతటఁ దామాకలి భాధనోర్వఁజాలక యుండవలసివచ్చును. కావున మేమొక్క యుపాయమాలోచించుకొంటిమి. ఇయ్యది మీకుంబోలిన నంగీకరింపవచ్చును. లేదేని తమ యిచ్చవచ్చిన చొప్పున మెలంగవచ్చును. ఇందుల కాగ్రహింపఁ బనిలేదు." అనియెను. అదియేమని కేసరి యడిగెను. "మేము వంతులప్రకారముగ దినమున కొక్కరము మీయాహారార్థము వచ్చెదము. దానిని మీరు యథేష్టముగ భక్షింపవచ్చును. దీనిచే

మీకనాయాసముగ నాహారము లభించుటయేగాక మాకును అంతగా హానియుండదు. ఇందులకుమీరంగీకరింపవలయును.” అనవుడు నామృగపతి యందుల కంగీకరించి వేళదప్పకుండ ననుదినము నెవ్వరో యొకరు తప్ప రాకుండిరేని మిమ్మెల్లర నొక్కముద్దగాఁ గైకొందునని కట్టడిచేసి వానింబంపివైచెను. అందుల కాశ్వాపదంబులు ముదంబుఁజెందిపోయి, యన్న మాటను జెల్లించుచుండెను. ఇట్లు చిరకాలము గడచిపో యెను. అంతనొక్క దినంబున నొక కుందేలునకు వంతు వచ్చెను. దానికయ్యది చాలచింతించి, నేఁడీ ఘోరమృగము నకు నేనాహారము గావలయుఁ గాబోలును. ఎంతపాపము చేసితిని? అని కొంతవడికొక యుపాయమాలోచించి, మృగ పతికడకుఁబోవఁ బయనమయ్యెను. మెల్లనఁ దప్పటడుగు లిడుచు, నియమితకాల మతిక్రమించిన పిమ్మట నాసింగంబు ముంగిలికింబోయి వంగి నమస్కరించెను. అంత నాహార్య క్షుము కన్నులెఱ్ఱవారనాశశకంబుం దిలకించి “యోరీ! నీవింత యాలస్యముగ వచ్చుటకుం గారణమేమి? రాజాజ్ఞను దిర స్కరించిన నిన్నేమిచేయుదునో చూడు”మని దానిపైఁ బడఁ బోయెను. అందుల కాకుందేలు కేలుమోడ్చి యయ్యా! కారణము మనవిచేసికొందును. దయయుంచి యొక్క నిము సము నామాటలాలకింపందగునని మనవిచేసెను. అదియేమని సింహము ప్రశ్నించెను. “అయ్యా! దేవరయానఁ దలఁదాల్చి

వేళదాటకుండ రావలెనని బయలుదేరి వచ్చుచుంటిని. మార్గమధ్యమున మఱియొక సింగము నన్నడ్డగించినది. నన్నె చ్చటికిఁ బోవుచుంటివని యడిగినది. దేవరవారి సన్నిధికి వచ్చుచున్నానని చెప్పితిని. ఈవనమునకెల్ల మృగరాజునై నేనుండ నొండొకని కడకుఁ బోవ జెల్లదు. మృగములెల్ల నేటినుండి నాయొండకే వచ్చుచుండవలయును. నీవు చెప్పిన సింగమెచ్చట నున్నదో నాకుఁ జూపింపుము. అని నన్ను బట్టుకొనియెను. అంత నేను చేయునదిలేక ప్రాణము లర చేతఁబట్టుకొని యెట్లయినఁ దప్పించుకొని రావలయునని యత్నించి, అయ్యా! నేనాహారముగాఁ బోవనెంచిన సింగ మును మీకుఁ జూపించెదను. నన్ను విడువు డనిచెప్పి తప్పిం చుకొని యిటకువచ్చితిని. నాయాలస్యమునకుం దగు కార ణము మనవిచేసికొంటిని. పిమ్మట దేవరచిత్తము." అని కుం దేలు నుడివెను. అంతట నా మృగపతి యతికోపమున "నారా! యా మృగాధము డెచ్చట నున్నాఁడు? నాకుం జూపుము. ముున్నుగ వాని యుక్కడంచి పిమ్మట నిన్ను భక్షింతును. అని బయలుదేరెను. శశకము సరియేపో వు ధము రండని తాను దానింజూపు దానివలె ముందు నడ చుచు నక్కాననమధ్యమంబుననున్న యొకనేలనూతికడ కుం దీసికొనిపోయి, దీనిలోనున్నది చిత్తగింపుఁడని సవిన యంబుగ మనవిచేసెను. అంత నది యానూతియందు

జూచునప్పటి కానీటియందుగ్రమగు తన రూపము ప్రతి ఫలింప, దానింజూచి వేరొక సింగంబుగా భావించి గర్జించి దానిబట్టబోయి యందుమికెను. అంతట నాకుందే లూహా ర్యక్షమును వీక్షించి మహాప్రభూ! నాపని తీరినది. మీాపని యైనది. కావున నేను శెలవు దీసికొందును. నిరపరాధము లగు మృగములయందుఁ దాము సూపిన కరుణారసమున కుం దగిన కృతజ్ఞతను వెల్లడించుకొను భాగ్యమునాకుఁ దాము కలిగించినందులకు మీాకు వందనములనిచెప్పి తన జాతివారిం జేరుకొనఁబోయెను.

అంతట నచ్చటి మృగములు మృత్యువు మొగము నుండి తప్పించుకొనివచ్చిన యీకుందేలు నభినందించి యెట్లు రాగలిగితివని ప్రశ్నించిరి. మితృలారా! బుద్ధిబల మునకు సాధ్యముగానిపని లోకమునలేదు. అని తాను చేసినపనిని వారి కెఱుఁగజెప్పెను. అంత నీకుందేలు నెల్ల మృగములును గౌరవించి యాలోచనావసరములందు దీని సహాయమును గోరుచు నపాయములేకఁ గాలక్షేపము జేయుచుండెను.

10. భగవంతుని సంకల్పమునకు భంగము లేదు.

తే॥ గీ॥ ఘటనఁగనరానివస్తువుల్ గలుపుచుండు
ఘటనయగు వస్తువుల వేరుగా నొనర్చుఁ
దెలియఁబడదద్ది సృష్టించు నలువకైన
దైవసంకల్పమును దాటఁ దరముకాదు.

మధురానగరమున సుసేనుఁడను నొక యాదవుఁడు గలఁడు. ఆతనికిఁ జందనగంధియను నొక కుమార్తెయుం డెను. ఆమెకుఁ గడుఁ జిన్నతనమునఁ దండ్రి వివాహమొన ర్చెను. వివాహమయిన కొలఁది దినములకే యామెభర్త కాశీ యాత్రకుఁ బయలుదేరి పోయెను. క్రమముగా నామె యుక్తవయస్కురాలయ్యెను. ఆమె, తన పతి రాకనుగోరి యనేక దేవతలకు మ్రొక్కుచుఁ బెక్కువ్రతముల నాచరిం చుచుఁ బరపురుషుల మొగముసూడకఁ బరమార్థ చిత్తయై కాలముం గడపుచుఁ దన సౌశీల్యముచేఁ గృష్ణునిఁ బ్రేమిం చెడు వల్లవకామినులకు బుద్ధిసెప్పుచుండెను. అది గ్రహించి శ్రీకృష్ణుఁడు చందనగంధి పాతివ్రత్యమునకు భంగము గలి గించి యాగర్వమునడంపవలెనని యూహించి, యొకనాటి ప్రాతఃకాలమునఁ గాశీ ప్రయాణికుని వేసము ధరించి

యమునానదీ తీరమునందలి నీళ్ళరేవునఁ గూర్చుండి యుండెను.

ఇంతలోఁ గొందరు మందగమనలు జలము గొని పోవుట కా రేవునకు వచ్చిరి. వారింగాంచి యీమాయా యాత్రికుఁడు, అమ్మలారా! ఈపట్టణంబునఁ జందనగంధియను నామెకు సేమమేనా? యని ప్రశ్నించెను. అదివిని వారు మీ రెవ్వరు? ఆమె ప్రసక్తి మీకేల? యని యడిగిరి. చిర కాలమైనది. ఆమెను వివాహమాడితిని. కాశీ యాత్రకుం బోయితిని. మానవదేహము లస్థిరములుగాన నామె సేమ ము నారయఁగోరి మిమ్మిట్లడిగితిని. అని యాత్రికుఁడు బదులుచెప్పెను. దానికివారు మిగుల సంతసించి, మన చందనగంధి నోములు ఫలించినవి. దాని యదృష్టము పండి నది అనుకొని, యామె సేమము నాతనికిం జెప్పి క్షణ ములో నీవార్తను సుసేనునకుం దెలియఁజెప్పిరి. అంతట సుసేనుఁ డమితానందమున యుబ్బి తన బంధుగులం జేరి మంగళధ్వనులతో నల్లునిందెచ్చుట కెదురుగఁబోయి, స్వాగ తంబిచ్చి సగౌరవముగ నింటికిం దోడ్కొనివచ్చెను. ఇం తలో నారదుఁ డచ్చటికేతెంచి వారిచేఁ బూజింపఁబడి యిట్లనియె. "సుసేనా! నీవు పుణ్యాత్ముఁడవు. నీకన్య పవిత్ర చరిత్ర. మీకోర్కులు ఫలించినవి. నేఁడే యీవధూవరు లకుఁ బునస్సంధానమున కనుకూలమగు దినము. కావున

నట్టి శుభమును నెరవేర్చి కృతార్థుఁడవగుము.”

దానికి సుసేనుఁడు సంతోషపూర్వకముగ నంగీకరించెను. బంధుగులనెల్ల రావించెను. వలయు సంభారముల నన్నింటిని సేకరించుకొనుచుండెను. సేవకులు గృహమునకును, జెలికత్తెలు చందనగంధికిని, దగు నలంకారములఁ జేయుచుండిరి.

ఇంతలోఁ గొంతపొద్దెక్కునప్పటికి మఱియొక కాశీ యాత్రికుఁడు, ఆకారాదులయందుఁ దొల్లిఁటివానితోఁ దులఁదూఁగు నాతఁడు, మఱియొక వీధినుండివచ్చి సుసేనుని యింటిముందు నిలఁబడి, చందనగంధి తండ్రి యిల్లిదియేనా? యని యడిగెను. అక్కడివారు, ఇదియే. ఏమి? యని యడుగుచుండిరి. ఏమియునులేదు. నేను చందనగంధి భర్తను లెండి, యని యాతఁడు చెప్పుచుండెను. వినువారి కాశ్చర్యము గలుగుచుండెను. మఱియొకఁ డిట్టివాఁడే దొడ్డిగుమ్మముకడ మా మామగారిల్లిదియేనా? చూచి, చిరకాలమైనది. గుఱుతు చాలకున్నది యనుచుండెను. ఇట్లే నలుదిక్కుల నుండియు నాలుగుజాములలో నాలుగువందలమంది చందనగంధి భర్తలు సుసేను నింటికిఁ జేరుకొనిరి. గృహములోని యవకాశమునంతటి నాక్రమించుకొనగా వీధియరుగులు కూడ నిండఁజొచ్చెను. వీధిగుమ్మమును గొందరరికట్టిరి. పశువుల పాకలందున్నవారిని బరీక్షించువారే లేకపోయిరి.

దైవికముగ నాడు చందనగంధి నిజభర్త గూడవచ్చియుండెను. ఆ పౌరులెల్ల రీవింతఁ జూచుటకు వచ్చుచుఁ బోవుచుండిరి. సుసేనుని గృహమా దినమునఁ గొన్ని వేలమంది జనులచేఁ గిటకిటలాడుచుండెను. పొర్లిద్దుగ్రుంకెను. ఆగృహస్థుని కేమి చేయుటకును దోఁచకుండెను. నారదునిజూచి స్వామీ! ఇది యేమిపాపము. నేనిప్పుడేమి చేయవలయును? వీరిలోఁ జందనగంధి వరుఁడెవ్వఁడు. వేషభాషలలో వీరెల్లరు నొక్క తీరున నున్నారు. ఎట్లు నిర్ణయింపనగును? మహాత్ములగు తామే యీ యాపత్సముద్రముం దొలఁగించి నన్ను గట్టునఁ బడవేయవలెనని ప్రార్థించెను. నీకు వచ్చిన భయము లేదు, రమ్మని నారదుఁ డావచ్చిన యాత్రికులంజూచి, మీ రెల్లరు జందనగంధి భర్తలగుట యసంభవము. "మీ వివాహకాలమునందు జరిగిన సంగతులను మేము కొన్నిటిని బ్రశ్నించెదము. అవి సరిగఁ జెప్పినవాఁడే యామెకుఁ బతి యగును." అనిచెప్పి, యుదయమునుండియు నందఱికంటె నెక్కుడుగ నేనే యామెభర్తనని నోరునెత్తి కొట్టుకొనుచున్న నిజమగు నామెభర్తను గొన్ని ప్రశ్నలడిగెను. ఆతఁ డెన్నఁడో జరిగినది జ్ఞాపకములేనందునసరిగ జెప్పలేకపోయెను. అంతట గృష్ణయాత్రికుఁడు నేను చెప్పెదనని యడిగిన ప్రశ్నలకెల్ల సమాధానముఁ జెప్పుటయేఁగాక వారు మరచిన వానినిగూడఁ గొన్నిఁటిని జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చెను. అట్లుసెప్పిన

వాఁడు మఱియొకఁడు లేకపోవుటచే నీతఁడే యామె మగఁ డని నిశ్చయించిరి. అంతటఁ జందనగంధికి సందియముదీరక తదేక దీక్షతో భగవంతుని బ్రార్థించెను. అంతఁ గృష్ణుఁ డనుగ్రహించి యామెకుఁ దననిజరూపమునఁ బ్రత్యక్షమై పతివ్రతారత్నమగు "చందనగంధికిందఱు భర్తలా? యనినవ్వి యామె నిజభర్తను జేయివట్టి తోడ్కొనివచ్చి చూపెను. తక్కుంగల భర్తలెల్లరు నదృశ్యులైరి. భగవత్సంకల్పమున కెల్లరుఁ దెల్లవోయిరి.

11. తలవ్రాఁత తప్పదు.

-:0:-

తే॥ గీ॥ ధరణి సమబుద్ధినేలు మాంధాతకైన
సత్యసంధుడయిన హరిశ్చంద్ర నృపతి
కైన శ్రీరామచంద్రునకైన గాని
ధాత వ్రాసిన తలవ్రాలు తప్పఁబోదు॥

బ్రహ్మదేవుని మానసపుత్రుఁడగు నారదమహాముమునీంద్రుఁడు సకలలోకములయందును సంచరించుచు నొక్క-

నాఁడు భూలోకంబున సముద్రతీరమార్గమునఁ బోవుచుం డెను. అచ్చట నొక్క మానవుని కపాలమాతని కంటఁబడి యె. దానింగాంచి యమ్మునివరుండు చెంతకుంబోయి యా పుఱ్ఱియ మొగంబునందున్న బ్రహ్మలిపిని జదివెను. అందిట్లు నాల్గుపంక్తులు వ్రాయఁబడియున్నవి. "పుట్టినది మొదలు కొని దారిద్ర్యము" "పదివత్సరంబులు కారాగృహము" "సముద్రపుటొడ్డున మరణము" "కొంచము భోగము"ను గలుగును. ఔరా? ఏమి? యీ యన్యాయము? బ్రహ్మదే వునికేమి మతిపోయినదా? ఇట్టిదేహిని దన్ను సృష్టింపుమని యెచ్చినవారెవ్వరు? పోనిమ్ము. దేహి పూర్వజన్మకర్మమున ఫలమనుభవించుననుకొందము. మొదటి మూఁడు పంక్తుల కును, నాలవ పంక్తికిని యేమయిన సంబంధము గలదా? ముదిమిచే మదితప్పిన యీ తాతకింక నీ యుద్యోగము నకు శెలవిప్పింపవచ్చును. ఈవ్రాతల కర్థమేమో సత్యలోక మునకుఁ బోయి సుర సిద్ధ మునీంద్రులెల్లరునుఁగూడియున్న సభలో బ్రహ్మను బ్రశ్నించెదఁగాక. ఇక్కడ నాకీ విచార ణమేల యనుకొని యాపుఱ్ఱియు దన బ్రహ్మదండమునకుం దగుల్చుకొని తిన్నఁగ సత్యలోకమునకుం బోయెను.

చతుర్వేదంబులును సాంగంబులై తన్ను సేవింప, సుర సిద్ధ మునీంద్రులెల్ల దన్ను బరివేష్టింప, భారతిం దొడ పై నిడుకొని వనజభవుండు పేరోలగంబుండిన యవసరం

బున సురమునీంద్రుఁడా కపాలముంగొని యచ్చటకుం జనియెను.

అట్లు వచ్చిన తన తనయుని నుచితగతి గౌరవించి యూవిరించి యిట్లనియె. "నారదా! యెటనుండి వచ్చుచుంటివి? విశేషంబు లేమయినంగలవా? ఈపవిత్రమగు బ్రహ్మ దండమున కీమానవ కపాలమెట్లు వచ్చినది? యేదియో మనమున భావించువాఁడువోలె నగవడుచుంటివి? అయ్యది మేము వినఁబోలునే?" యనుటయు నారదుం డిట్లనియె. తాతా! ఈచేతఁగాని సృష్టినిమానివేసి నీవింకను విశ్రాంతి నొందకుండుట నాకు విచారకరముగఁ గన్పట్టుచున్నది.' లక్ష్మీపుత్రుఁడవు. నీకీ యుద్యోగముండిననేఁగాని పొట్ట గడువదాయేమి? ఎందులకింకను వృథాయాసము నొందెదవు? నీవయఃకాలములో నీవొనరించిన సృష్టి క్రియకును, ముదిమియందు నీవుచేయు దానికిని హస్తిమశకాంతరము గలదు. ఇట్లే యింకను గొంతకాల ముద్యోగ మభిలషింతు వేని పరిహాసాస్పదుఁడవగుటయేగాక తొల్లిటి గౌరవమును గూడఁ గోల్పోయినవాఁడవగుదువు. కాన నామాట గీటు నంబుచ్చక యీపనినుండి తొలంగుము.

బ్రహ్మ:-విషయముం జెప్పకుండ యూరక సభామధ్యమున నన్నిట్లు దూలనాఁడుచుంటివేమి? ఇప్పుడు నా సృష్టి యందుఁగల లోపమేమి?

నార:-లోపమా! అంతయును లోపమే. ఒకదాని కొకటి సంబంధమేలేదు. సరిగదా? స్వధర్మము నతిక్రమించుట.

బ్రహ్మ:- అసంబంధమా! స్వధర్మాతిక్రమణమా! ఎంత వింత! అట్టి సృష్టిలో నొక యుదాహరణమును గనుపఱచెదవా?

నార:-కనుపఱుప కేమి? తప్పును దిద్దుకొందువా?

బ్రహ్మ:-తప్పయినచో దిద్దుకొనుట కేమిసందియము?

నార:-తప్పుకానిది తప్పని చెప్పునంతటి మూర్ఖుఁడనా?

బ్రహ్మ:-నే నట్లనలేదు. కర్త యభిప్రాయమునకును జూచువారి భావములకును భేదముండవచ్చును. కావున నట్లంటిని.

నార:-ఇదిగో ప్రత్యక్షముగ నీచేసిన తప్పొక్కటి కనుపఱచెదను చూడుము. (పుర్రెనుజూపి) ఇదియేమి?

బ్రహ్మ:-మనుష్య కపాలము.

నార:-దీనియందెన్ని పంక్తులు వ్రాయఁబడినవి.

బ్రహ్మ:-నాలుగు పంక్తులు.

నార:-బ్రహ్మయైనవాఁడు వ్రాయఁదగు పంక్తులెన్ని?

బ్రహ్మ:-మూఁడు.

నార:-నాలవపంక్తి వ్రాసితివి. ఇది స్వధర్మాతిక్రమణమగునా? కాదా?

బ్రహ్మ:-ఆవశ్యకతనుబట్టి మఱియొకపంక్తి వ్రాయుటకు నా కధికారము గలదు.

నార:-సరియే ఉండుగాక. ఈ దేహిని బుట్టించుటలో నర్థ మేమయినఁ గలదా?

బ్రహ్మ:-లేకేమి? ఎందులకుఁ బుట్టింపరాదు?

నార:-మొదటి మూఁడుపంక్తులును జదువుము? పుట్టినది మొదలు దరిద్రమా? పది వర్షములు కారాబంధ నమా? ఇంకనుజాలక దిక్కులేనిచోట నెక్కడనో సముద్రతీరమున మరణమా? జీవితమందొక్క దిన మునఁగూడ నీదేహికి సుఖములేదుగదా?

బ్రహ్మ:-అది యతని తొల్లిఁటి పాపకర్మము. దానికేమి చేయుదుము?

నార:-కేవల పాపకర్మమున కేజంతువో యగునుగాని మాన వుఁ డెట్లగును? పుణ్యపాపకర్మముల సమ్మేళనము చేతఁగదా? మనుష్యదేహము. అట్టి పుణ్యమునకు ఫలమేది? అదియునుగాక మఱియొక యసంబంధము. మరణమైన పిమ్మట నాల్గవపంక్తిలో "కొంచెము భోగము గలుగును." అనియున్నది. చచ్చినవానికింక ను భోగమెట్టిది?

బ్రహ్మ:-ఇదియా నీ సందేహము? నాయనా! ఎంత వెఱ్ఱి వాఁడవోయి? ఏ స్వల్పపుణ్యమో యుండుటచేతనే

బ్రహ్మర్షివగు నీబ్రహ్మదండమునఁ దగుల్పఁబడి సత్య లోకమునకువచ్చి యీ పరమపవిత్రస్థలమున నీకపాలము విమర్శింపఁ బడుచున్నది. అదియే యీ దేహికి సకలపాపహరమగు భోగము! ఇంతకంటె యేమి కావలయును? నారదుఁడు తన యజ్ఞానమునకు సిగ్గిలి వెడలిపోయెను.

12. దైవయోగము.

—:0:—

తే॥ గీ॥ ధరణి వలయంబునేలు భూధవునికైన
నడవులఁ జరించునట్టి సన్న్యాసికైన
ఖగములకునైనను, మృగసంఘములకైన
దైవయోగంబు దాటంగఁ దరముగాదు॥

లంకాధిపతియగు రావణాసురుఁ డొక దినమున నేకాంతముండుండి తన మనంబున నిట్లని వితర్కించె. "నేను మహోన్నతమగు తపంబాచరించితిని. సృష్టికర్తయగు విధాత మెప్పువడసితిని. త్రిలోకంబుల నెదురులేని బలంబు గడించితిని. దేవదానవులచేఁ జావులేనివరంబు వరించి సఫల మనోరథుండనైతిని. ఈశ్వరు నారాధించి శాశ్వతంబగు నైశ్వర్యంబునం, దులఁదూగుచుంటిని. సురలు నాకింకరులు.

న్నన్నఁడు నీకడ నేను చూచి యెఱుంగను. కారణము నే వినఁదగునే? యనుఁడు దశాస్యుం డిట్లనియె. దశరథుండను నొక రాజయువకుం డయోధ్య నేలుచుండెనఁట. ఆతనికిఁ గౌసల్యయను పట్టమహిషివలన శ్రీరాముండనువాఁడు జన్మించునఁట. ఆతనివలన నాకు మరణంబు సిద్ధంబఁట. ఈవిషయంబు పితామహునివలన వినంబడియె. ఇయ్యది నిక్కంబు గానోపు. దీని విన్ననాఁటినుండియు నీభావ్యనర్థంబునకుఁ బ్రతీకారం బారయుచుంటిని. తెలియునెడల నాదశరథుని వృత్తాంతముం జెప్పుము. నావుడు నారదుం డిట్లనియె. దశవదనా! దశరథు నెఱుంగుదు. ఆతండిప్పటి కవివాహితుండు. కోసలరాజు, తనకూతునాతని కిచ్చెదనని వాగ్దానమొనర్చియుండుటంబట్టి వివాహముహూర్తంబు వసిష్ఠునిచే నేటికైదవదినంబున నిర్ణయింపంబడియె. అయోధ్యా నగరంబు సర్వాలంకారభూషితంబై పౌరజనోత్సాహపూరితమై విరాజిల్లుచున్నయది. సామంతరాజులకెల్ల వివాహమహోత్సవాహ్వానములు నేరుచున్నవి. రాజబంధుగులు, దాసదాసీవర్గములతో నేతెంచుచున్నారు. దశరథుని వివాహమంగళ వైభవములనుగూర్చి జనులనేకు లనేకవిధముల నుగ్గడించుచున్నవారు. నేటికి మూఁడవదినమున నయోధ్యనుండి పెండ్లివారు సరయూనదీమార్గమునఁ దరలిపోవుదురు. పంక్తిరథునిగూర్చి నాకుం దెలిసిన విషయం బియ్యది.

నీకుం గలుగఁబోవు నాపదకుం బ్రతిక్రియ యోపినంతగావిం చుకొనుము. నావుడుఁ దశవదనుండు పట్టరాని సంతసంబునఁ దెలియందగు విషయంబెల్ల దెల్లంబుగఁ దెలుపుటకు నారదునుగ్గడించి వీడ్కొలిపి కుంభాండుండను తన సేవకుం బిలిచి యోరీ! నీవు కొందఱు నిశాచరుల వెంటం గొనిపోయి నేటికి మూఁడవదినమున నయోధ్యా నగరంబునుండి సరయూనదీ మార్గమున వివాహమునకుఁ దరలిపోవు దశరథుని నౌకను ముంచివైచి తరలిరమ్ము. నాయాన నతిక్రమించితివేని ప్రాణంబులకుం జెడిన వాఁడవగుదువని యాజ్ఞ యిచ్చుటయు, వాఁడు మహాప్రసాదంబని యానతి నంగీకరించి చనియె.

అంత రావణుఁడు కోసలరాజభవనంబునకుఁ బ్రచ్ఛన్నవేషంబునం జని నిద్రాపరాధీనయగు నాతని పుత్రిక యగు కౌసల్య నర్ధరాత్రంబున నితరులెఱుంగకుండ లంకా పట్టణంబునకుం గొనితెచ్చి, యొక్క రత్నపేటికా మధ్యంబున నక్కన్యకామణి నునిచి, నక్రముఖుండను నొక్క సేవకుం బిలిచి, యోరీ నీవీపేటికను, మ్రింగి, గర్భంబున భద్రంబుగా ధరించి, సముద్రమధ్యమంబున నాయాజ్ఞయగుదనుక దాఁగియుండునది. అప్రమత్తుండవు కావలయుంజుమీ? భద్రంబని చెప్పిన నతండు తత్క్షణంబ, నక్రరూపంబున నా రత్నపేటిక నాతని యెదుటనే గుటుక్కున మ్రింగి సముద్ర మధ్యమంబునకుం జనియె.

అట నయోధ్యాపురంబున దశరథుండు బంధుమిత్ర పరివారయుతంబుగ శుభముహూర్తంబునం దరలి, సర యూనదింగల నొక నధిరోహించి కోసలరాజ పట్టణంబున కుం జనుచుండ నర్ధరాత్రసమయంబున నదీమార్గమధ్యమం బున, రావణప్రేరితులగు కుంభాండుండు మున్నగు నిశాచ రులా నొక నానదీమధ్యమంబున ముంచివైచిరి.

ఇట సముద్రమధ్యమంబున నక్రముఖుండు కౌసల్యా గర్భంబగు నప్పేటికం దన గర్భంబున భద్రం బొనరించి, కనుగలిగి మెలఁగుచుండఁ గొండొక నక్రంబు పరాక్రమించి తన్ను కదనంబునకుం దాఁకుటయు, నా రతనపుఁబెట్టె, తన శరీరలాఘవంబున కంతరాయంబగునని తలంచి, దాని నొక ద్వీపమున భద్రపఱచి పయోధిమధ్యమంబునకుం జని యా జలగ్రాహముతో విగ్రహంబు నెరపుచుండె.

సరయూనదీ నిమగ్నంబగు నౌకనుండి దశరథ సుమంతులిరువురు, నొక తెప్పకొయ్య యాధారమున సము ద్రమునం బ్రవేశించి వాయువశంబున నా ద్వీపంబునకుం జేరి, సేదదేరి, దూరమున సూర్యకిరణ ప్రసారంబున నిను మడించిన కాంతిచే వెలుంగుచున్న యారత్నపేటిక తమ చూపుల నాకర్షింప, దాని గదియం జేరి మూతం దెఱచి చూడఁ ద్రిలోకసుందరియగు మగువ వారి కగుపడియె. అ క్కన్య యనన్యసౌందర్యంబున కబ్బురపడి దుస్థితికి దుఃఖించి

సుమంతుఁ డామెతో నిట్లనియె.

అమ్మా! నీపేరేమి? నీ తలిదండ్రు లెవ్వరు. ఎచ్చోట జన్మించితివి. నీకీ నిర్జనప్రదేశమున నునికి యెట్లు సిద్ధించె. నీ వృత్తాంతంబెల్లఁ దెల్లంబుగ మాకెఱింగింపుము. నీ కిసుమంతయు భయంబులేదు. నావుడు నావనిత వారింజూచి కన్నుల నీరు గ్రమ్మఁదలవాంచి యిట్లనియె. మహాత్ములారా! మీ రెవ్వరో నేనెఱుంగ. ఈ విపత్సముద్రంబునం బడియున్న నన్నుద్ధరించుట కేతెంచిన యాపద్బాంధవులుగా నోపుదురు. దుఃఖకరంబగు నాచరిత్రంబును గరుణాళువులగు తమకు వినుపించి నూతనసంతాపంబు గలిగింపఁజాల. అయినను దుఃఖము చెప్పుకొనినగాని కొంత యుపశమింపదు. వచించెద వినుండు.

నేను కోసలరాజు పుత్రికను. కౌసల్య యనంబడుదాన. అయోధ్యాధిపతియగు దశరథునికి మాతండ్రిచే వాగ్దత్తనై నేడు జరుగంగల నా వివాహమునకు మంగళద్రవ్యములచే నలంకృతనై నాతండ్రియింట నిద్రించుచుండ రావణుఁడను దురాత్ముం డేలొకో నన్ను చోరవృత్తి దొంగిలి, లంకకుం దెచ్చి, యీ పేటికాంతరమున నన్నునిచి, యొకమొసలి రక్కసుని భద్రంబుగ సముద్రంబునం దాఁచుమనియె. ఆ నిశాచరుఁడు, నేనున్న పెట్టియను గుటుక్కున మ్రింగి గర్భమునదాల్చి సముద్రమధ్యమంబున కేతెంచి,

యీా లంకాతీరంబున నన్నునిచె. ఇదియు నావృత్తాంతంబు. తొల్లిటి జన్మంబున నేఁజేసినపుణ్యాపరిపాకవశంబున నీయాంప త్నమయంబున నన్నోదార్చిన పుణ్యుల దర్శనంబు నాకుశుభ సంధాయకంబుగా నోపునని విన్నదనంబునఁ గన్నీరు మున్నీరు గ విలపించు నక్కన్నియ నెన్నియో తెన్నుల మన్నించి యూ రడించి సుమంత్రుం డిట్లనియె.

అమ్మా! ఇది నీకు సంతోషసమయముగాని చింతా సమయముగాదు. దైవయోగమును దప్పింప నీశ్వరునికైన శక్యంబుగాదు. ఈరాజపుత్రుండు నీవరుండగు దశరథుండు. నేను సుమంత్రుండనఁబడు బ్రాహ్మణుండ. ఈతని యమా త్యుండను. వసిష్ఠుఁడు నిర్ణయించిన వివాహమంగళ ముహూ ర్తమమోఘము. అని తమ చరిత్రముగూడ వినిపించి సుము హూర్తకాల మతిక్రమింపకుండ సుమంత్రుం డవ్వధూవరులకు గరగ్రహణ విధానమును నడపించి మంగళాశీర్వచన పూ ర్వకముగ నప్పేటిక, నవ్వధూవరుల, నునిచి తానుగూడ దానంజేరి యుండెను.

అంత నట లంకాపట్టణంబున రావణుండు వసిష్ట నిర్ణీ తంబగు ముహూర్తకాల మతిక్రమించుటంజేసి, యుత్సాహ పూరిత మనస్కుండై తానొనరించిన ఘనకార్యంబునకుఁ దనలోఁదాను మురియుచుండ మరల నారదుం డామార్గం బునంబోవుచు రావణుం జేరంజని సఫలమనోరథుండవైతివే?

యని ప్రశ్నింప, రావణుం డిట్లనియె. అజ్ఞులు గొందఱు విధిని దాటరాదందురు. అదియెల్లఁ గల్ల. ప్రబలమగు పురుషకారమును దైవబల మతిక్రమింపఁజాలదు. దాని కీదశరథవివాహమే తార్కాణము. వసిష్ఠముహూర్తబల మేనీటఁగలసినది. కౌసల్యాదశరథులకుఁ బరిణయ మెందులకుఁ గాలేదు? అని పరిహసించు దశకంధరు నంధత్వంబునకుఁ జింతించి నారదుం డిట్లనియె. రాక్షసేశ్వరా! వసిష్ఠు డమోఘవచస్కుఁడు. నాచిత్తంబునకుఁ గౌశల్యాదశరథులకుఁ బాణిగ్రహణంబు జరిగియుండునని గోచరించుచున్నయది. అనవుఁడు రావణుం డదరిపడి, యది యసంభవము. పెండ్లికిం దరలిపోవుచున్న దశరథుని, సపరివారముగ సరయూనదిపాలు చేయించితిని. కౌసల్యను మహానక్రంబు గర్భంబున నునిచి సముద్రమధ్యమంబున డాఁచితిని. ఈ వధూవరుల కెట్లు సంఘటనంబు సిద్ధించు? వసిష్ఠునియెడ నీకుంగల విశ్వాసంబున నట్లు వచించితివిగాని ఈ పాణిగ్రహణముమాత్ర మెన్నటికిని సిద్ధించునదిగాదు. నా పురుషకారమును నీవే ప్రత్యక్షమునఁ జూచెదవుగాక.”యని సముద్రమధ్యస్థుండగు నక్రముఖుని నత్వరంబుగ రావలసినదిగా వార్తనంపెను. అంత నా నిశాచరుండు పగతునితోఁ గలహంబు గట్టిపెట్టి సంభ్రమంబున నాద్వీపంబునకుం జని, యాపేటిక నెప్పటియట్లు తన గర్భంబునం దాల్చి, వచ్చి, లంకేశ్వరుపాదంబులకడనుంచి, నమస్కరించి

నిలువంబడియె.

అంతట రావణానుజ్ఞాతుండై కుంభాండుండను నిశాచరుం డాపేటిక మూతం దెఱచునప్పటి కందు పురోహిత యుతంబగు కౌసల్యా దశరథుల పాణిగ్రహణ మహోత్సవం బెల్లరకుం దెల్లంబుగఁ గనంబడియె.

అంతట రావణుని మనంబున నద్భుత విషాదంబులు ముప్పిరిగొన నివ్వెఱపాటున గొంతవడి దిలకించి, నక్రముఖుంజూచి క్రోధారుణంబులగు నేత్రంబుల బొమముడిపాటులు సెలంగ నిట్లనియె. ఓరీ! నక్రముఖా! నీ వొనరించిన యక్రమం బెద్దియేని యుండనోపు. కాకున్న నీగర్భంబుననున్న యీపేటికాంతరంబున కీపురుష సమావేశంబెట్లు సిద్ధించు? జరిగినదెల్ల యథార్థంబుగ వచింపలేని వధార్హుండవగుదువని వ నాతండు గద్గద స్వరంబునఁ దానాపెట్టియను, దివ్వోగ ట్టున నునిచిన మనవి సవినయంబుగ నెఱింగించెను. అది విని నారదుండు, రావణా! యిది దైవయోగంబు. నీవిప్పు డెవ్వరియెడ నెట్టి యాగ్రహంబు వహింపఁ బనిలేదు. ఎన్నఁడో జరుగంబోవు ననర్థంబునకు నేఁడే ప్రతిక్రియఁ జేయన క్కరలేదు. నరుల నరిసెముక్కలవలె నమలంగల నీకొక నరునివలన దొసఁగు బొసఁగుననుటను నీవు విశ్వసించుటకు నాకు వింతయగుచున్నయది. చాలుఁజాలు! నీవిట్టిచింత నావంతయేని స్వాంతంబునకుం దగులనీయకుము. అయినను

ననర్థహేతువగు నీపేటిక యిటనుండం దగదు. ఇదినీకు సేమంబుగాదు. కావునఁ దత్క్షణంబ దీని నీసేవకులచే నయోధ్యం బెట్టించి సుఖంబుండు మనవుడు, నట్లచేయుదునని కుంభాండుని కానతిచ్చిన వాఁడు, మహాప్రసాదంబని యారతనపుఁబెట్టియుం దలఁదాల్చి భద్రంబుగ నయోధ్యంజేరి యట నర్ధరాత్రంబునడించి తన నివాసంబునకుం జనియె.

అంతకుమున్న సరయూనిమగ్నంబగు నౌకనుండి వసిష్ఠాదులగు మునులు తమయోగబలంబున జలంబుల నుత్తరించి యయోధ్యం జేరిరి. దశరథుని బంధుమిత్రపరివారంబులును, విధిబలంబున నపాయంబుఁ జెందక నిజనివాసంబులకుం జనిరి. మరునాఁడు వేకువనెల్లరు దశరథునికడకుం జనుదెంచి యవ్వధూవరుల గజారూఢులం గావించి రాజమార్గంబున మంగళతూర్యనాదపూర్వకంబుగ నూరేగించి రాచనగరునఁ బ్రవేశంబు సేయించిరి. సన్మునులు మంగళాశాసనములతోఁ గౌసల్యా దశరథులకు యథావిధిగఁ బరిణయ మహోత్సవంబు సేయించిరి.

---

13. తానొకటి తలంచిన దైవము మఱి యొకటి తలంచును.

—:0:—

తే॥ గీ॥ ధర్మపద్ధతిఁబోవని దుర్మతులను
దమ యధర్మమె శిక్షించుఁ దప్పదెపుడు
తానొకటి మానవుఁడు మదిఁ దలఁచుచుండ
దైవము మఱొండు డెందానఁ దలఁచుచుండు॥

ఇప్పటివలెగాక పూర్వము మనదేశమున జన సామాన్యమునకు విద్య చాలకొఱవవడి యుండెడిది. విద్యావ్యాపనమున కవకాశములుగూడఁ జాల దక్కువగనుండెడివి. గ్రంధసామగ్రియు మిగులఁ గొలది. కావున విద్యాభిలాషులెవ్వరో యొక గురువునొద్దకుఁబోయి కాయకష్టములకోర్చి వారి సేవించి విద్య గఱచుచుండెడివారు. కఱచు విద్యయెల్ల జిహ్వాగ్రమునందుండవలెను. గ్రంధము లొకరి ప్రతినుండి యొకరు స్వయముగ వ్రాసికొని చదువవలయును. అట్టి గ్రంధములకొఱకు దాతల నాశ్రయింపవలెను. వారియొద్దనే యుండి యాగ్రంధముల వ్రాసికొనవలెను. పరగ్రామనివాసము చేయవలెను. భోజనాది వసతుల కాయాసపడవలెను. పురుషుల గతి యిట్లుండ నిక స్త్రీలయందు విద్యావ్యాప్తి కసలే యవకాశము లేదని వేర వ్రాయనక్కరలేదుగదా?

గురువుల కుటుంబభారమును భరించి, వారిం గొనివచ్చి, యాస్థానములయందుంచి విద్య నేర్పించెడి యేమహారాజుల కుటుంబములోని మానినులకో విద్యాలాభము గలిగెడిది కాని, సామాన్యకుటుంబములయందలి మందగమనల కందలి సారమయిన నించుక లభించెడిదికాదు. అక్కాలంబున రాజులకుంగూడం బండితులన్నం బరమాదరము. వారెయ్యది సెప్పిన నది వేదవాక్యము. వారే భూలోకదేవతలని పూజించుచుండెడివారు. వేయేల? యాహారనిద్రాది వ్యవహారంబులంగూడ వారి యానతిం దలందాల్చి మెలంగుచుండెడివారు.

అట్టియెడం గుంతలదేశాధిపతియగు ననంతవర్మయను రాజేంద్రుండు సంతతి లేక చిరకాలం బీశ్వరారాధనంబునం గాలంబుపుచ్చి, దైవానుగ్రహంబున నొక్క పుత్రికం గనియె. ఆబాలిక చంద్రకళ వోలె దినదినాభివృద్ధిం జెందుచుండుటం జేసి కళావతియను నన్వర్థనామంబిడి యల్లారు ముద్దుగం బెంచుకొనుచుండిరి. ఆమె విద్యాభ్యాస వయస్కయయ్యెను. సకలవిద్యాపారంగతుండగు సోమశర్మయను పండితు నొకరుని బహుమానపూర్వకంబున నారాజేంద్రుండు గొనివచ్చి తన యాస్థాన పండితునిగం బరిగణించి గృహోపకరణాది వసతుల నేర్పఱచి తన పట్టణంబున నివాసంబు సేయించి తన గారాబుపట్టి నాయంతర్ముఖునిచెంత విద్యాభ్యాసంబున

కు నియమించె. అక్కన్య యనన్యసామాన్య శేముషీ విశేష విభాసితయై భయభక్తి వినయాది సద్గుణములకు నిధానమై దినదినంబును గురుసదనంబునకుంజని పనిబూని చదువుకొను చుండెడిది. సోమశర్మ యీ బాలిక కక్షరాభ్యాసము సేయించి వర్ణసమామ్నాయమును బోధించెను. పిమ్మట ద్వ్యక్షరత్ర్యక్షరచతురక్షరాది పదముల నేర్పి పుస్తకముం బట్టించి వాచకముఁ జదివించెను. తరువాత సంస్కృత శబ్దముల వల్లెవేయించి బాలరామాయణముఁ బఠింపఁజేసె. శ్రీమద్రామాయణముం జెప్పుట కారంభించి పూర్తిగావించె. అనంతరమున నైఘంటికజ్ఞానముం గలిగించి కావ్యములను, నాటకములను, చంపూగ్రంథములను, నలంకార పుస్తకంబులను జదివింపంజేసె. విద్యాభ్యాసావసరంబుల నాపెచేయు సంప్రశ్నముల కుత్తరంబులు సెప్పుటకుం దనకే, దుర్బోధమగుచుండెడిది. ఆమె యసమానధారణా పాటవంబునకు గురువు మిగుల నబ్బురపడుచుండును. ఈయలంకారవతి నెవ్వఁడు చెట్టవట్టునో వాని భాగ్యము వర్ణనాతీతముగదా? యనుకొనుచుండును. తగిన యన్నములోనికిం దగినకూర దొరకదనునట్లీ కళావతికిం దగిన మగఁడు దొరకునో దొరకఁడో యని చింతించుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలంబేగునంత కాలతాంగికి యౌవనావిర్భావంబుగలుగుటంజేసి విద్యాభ్యాసంబునందలి యభినివేశంబు క్రమంబుగ సన్నగిల్లఁ

జొచ్చెను. గురుగృహంబునకు రాకపోకలు తగ్గించెను. పిమ్మట నాపె తలిదండ్రులు, తమ కొమరితకు నిష్కపట ముగ శ్రద్ధాళువై విద్యఁ గఱపిన సోమశర్మకు గురుదక్షిణ నొసంగవలయునని నిశ్చయించి బంగారుపళ్లెరంబున వేయి సువర్ణ ముద్రికలును, చీనిచీనాంబరంబులును, శాలువులును, కుండలాది సువర్ణాలంకారంబులును, ఫలపుష్పతాంబూలా దులును, చందనఖండంబులు మున్నగు గౌరవార్హంబులగు కానుకలుంచి, కళావతిం దిలకించి, యమ్మా! గురువు పితృ సమానుఁడు, విద్యాదానముఁ జేసిన మహానుభావుఁడు. సర్వ దాశిష్యజనములకుఁ బూజ్యుండు. ధనదాతకంటె జ్ఞానదాత యత్యుత్తముండు. జ్ఞానము మూఁడవనేత్రమువంటిది. అట్టి జ్ఞాననేత్రములేనివా రంధప్రాయులు. మంచి చెడుగుల బో ధించుచు జీవనయాత్రయం దనుక్షణంబును, విశ్రాంతి స్థాన మగునది విద్య. సౌఖ్యము నొసంగునది చదువు. దుఃఖంబుల నెల్ల దూరముచేయునది సారస్వతము. అట్టి యత్యుత్తమం బగు విద్యానిధానము సోమశర్మ నీకనుగ్రహించె. నీకతండు సర్వదా పూజ్యతముండు. ఆతని ఋణమెన్ని విధములనైన మరలించుకొనఁ జాలము. అయినను మనశక్తికొలఁది గురు వునకు విద్యాదానంబునకుందగు పారితోషిక మొసంగవల సియున్నది. కావున నీభూరిదక్షిణంగై కొనిపోయి గురుపాదం బుల సన్నిధినుంచి, నమస్కరించి, యాశీర్వాదంబుఁబడసి

శెలవు గైకొని రమ్మని యా సువర్ణభాజనంబు నాలతాంగి హస్తపద్మంబున నుంచుటయు, నాకళావతి పరితోషంబునం గైకొని వెడలి గురుగృహంబునకుం జని యాసోమశర్మ పాదంబులకడ నాపల్లెరంబుంచి నమస్కరించి, ఆర్యా! కొండంత దేవునికి గోరంత పత్రియన్నట్లు నేనొసంగిన యీ యల్పంబగు దక్షిణ నంగీకరించి యాశీర్వదించి శెలవొసంగి నన్ను గృతార్థురాలిం గావింపవేడెద. అనుటయు నాపండితుం డయ్యండజయాన యఖండ సురూపసౌంధర్యాదుల కచ్చెరువడి మోహావేశంబున నిట్లనియె. తోయజాక్షీ! నీకిది న్యాయమే? ధనము నపేక్షించి నీకు నేను విద్యగఱపితినా? నాకిది ప్రధాన ప్రయోజనంబుగాదు. నీకు విద్యావినయంబులు నేర్పి నీవలన సంసారసుఖంబుల ననుభవింపఁదలంచితిని గాని యీస్వల్పలాభంబును నేఁగోరలేదు. కావున నాయాజ్ఞానుశారిణివై నాకు గృహిణీధర్మము నవలంబింపుమనియె. అమ్మాటల కాబోటి చిత్తంబునఁ జింతించి, గురువగుటం దిరస్కరింపనేరకయిట్లనియె. "అంతర్ముఖులకిది ధర్మముగాదు. విద్యాదాతయు, నన్నదాతయుపితృసమానులు. నేను మీకు బుత్రికవంటిదానను, సౌశీల్యము మీరే గ్రంధమూలముగ నాకు బోధించి, నన్ను గామించుట చాల శోచనీయము. మీకార్యధర్మములను నేను బోధింపవలంతినిగాను. ఇయ్యది కేవలమును నింద్యము. నన్ను వాత్సల్యంబునఁ దిలకింపందగు

ను గాని వాల్లభ్యంబునఁ జూడందగదు. సద్విషయంబులఁ దమయాసఁ దిరస్కరించుదానంగాను. ఇది యసద్విషయము. నాభావ్యభివృద్ధిం గోరి కుమారికవలెం దలంచి దీవింపుఁడు. పండితమండనులగు తమ చిత్తంబున నీప్రాకృత విషయంబులకుఁ జోటీయందగదు. గురుశబ్దంబునకుఁ దండ్రియను నర్థముఁ గల్పించిన తొల్లిటి మహనీయులు వందనీయులు. నేఁ బోయివచ్చెద సెలవొసంగుఁడు." అనిన నాసోమశర్మ నీకిది ధర్మముగాదని యూవనితకరంబువట్టిన నామె తప్పించుకొని తిన్నగఁ దనరాణివాసంబునకుం జనియె. సరియే? పొమ్ము. నీ గర్వంబునకుం దగిన ప్రాయశ్చిత్తంబు నేగావించెదగాక యని దురాగ్రహగ్రస్తుండై పట్టుతప్పిన యురగంబువలె నిట్టూర్పుపుచ్చుచు, సమయంబునకు వేచియుండెను. ఆ బాల సుశీల యగుటం జేసి తనకుం జరిగిన పరాభవమునింటనెవ్వరికిం జెప్పినదికాదు. అంతఁ గొంతకాలంబున కాకాంత పుష్పవతియగుటయు, నక్షత్రాదికంబుం బరిశీలించుటకు రాజేంద్రుండు సోమశర్మకు వార్త నంపించెను. అంత నీ పండితుండు రాజాస్థానంబునకుం బోయి రాజానుజ్ఞాతుండై యా రాకన్నియ యార్తవతిథివారాదులం బరిశీలించి మీనమేషంబుల లెక్కించి మొగంబున విన్నదనంబుదోఁప మిన్నకుండెను. ఆతని ముఖవైఖరిం బరికించి కొంచము సందియంబున రాజేంద్రుండు, ఆర్యా! ఏమట్లు విచారించుచు

న్నారలు. ఎద్దియేని దోసంబున్న తెలవొసంగుఁడు. శాంతి నొనరించుకొందుము. నావుడు రాజేంద్రా! ఈదోషం బె న్నిశాంతు లాచరించినను నివర్తించునదికాదు. మహాదో షము. ఈ నక్షత్రదోషంబున ఋతుమతియగు నతివగల గృహస్థులందఱుఁ గ్రమక్రమంబుగ నశించెదరు. ఐశ్వర్యం బెల్ల నంతరించు. ఆపదలు కాపురంబు సేయు. ఈదోషంబుప శమించుట కొక్క శాంతి క్రియగలదు. అయ్యది ప్రత్యక్షం బుగ నీకు వచించుటకు నాకు నోరాడకున్నయది. అనుట యు రాజు భయవిచారంబులు మనంబునఁ బెనంగొన నిట్ల నియె. అయ్యా! మీరు మాకు పరమదైవమని భావించుకొ నుచున్నారము. నాక్షేమముంగోరి యేమియు సంశయింపక, కల తెఱంగంతయు నానతీయవలయును. ఎట్టి కష్టంబైన నీ దోషమును బాపుకొనఁదలంచితిని. నిశ్శంకముగ యథార్థ ము వచింపుడని ప్రార్థింప, నానిర్దయుడిట్లు వచించెను. నీ కుమారిక నొక పెట్టియం బెట్టి, నదీమధ్యమంబున విడువవల యు. ఇయ్యదియ, దీనికిందగు శాంతికర్మము. చిరకాలము విద్యావినయాదులు గఱపిన నేనే నామాటలతో నిట్లు వచించుటకుఁ జాలచింతించుచున్నాఁడను. అడిగినప్పుడు యదార్థము వచింపవలయుగావునను, ప్రభుల సేమ మాశ్రి తులకు ముఖ్యమగుటను జెప్పకఁ దప్పినదికాదు. కావున నీవీ యర్ధరాత్రింబున నీశాంతివిధానంబు నడిపింపవలయును. దీని

కాలస్యము సేయందగదు. అనవుఁడు ఱేఁడు దుఃఖాక్రాంతుండై పుత్రికామోహంబునఁ గొంత చింతించి కన్నుల బాష్పకణంబులురాల నట్లసేయుదునని యంతఃపురంబున కుంజని తనరాణింగాంచి యీ దుఃఖవార్త వచించెను. ఆరాజదంపతులుపరిపరివిధంబులవాపోయి, వాపోయి, చేయునదిలేక పుత్రికామోహంబువిడువంజాలక నిద్రాపరవశయగు తనయం గౌగలించుకొని దుఃఖించి మంతనంబున నొక సేవకుని రావించి, యొక మందసంబున రత్నాలంకారాలంకృతయగు నా సుందరీరత్నంబునుంచి యీ పట్టణప్రాంతంబునందలి నదీమధ్యమంబునం దీని విడుమనిననతండట్లు గావించె.

ఇట సోమశర్మ తాను చేసిన మోసంబునకు సంతసించుచు, నదీప్రవాహమార్గంబున నిర్జనప్రదేశంబునకు దూరంబుగఁ బోయి తీరంబున మందసంపు రాకకై వేచియుండెను.

ఈ నడుమ విజయసేనుండను రాకొమరుం డొక్కఁడా రేయి నరణ్యంబునకు మృగయావిహారంబున కేతెంచి క్రూరమృగంబుల సంహరించి ప్రాతఃకాలంబున నానదీతీరంబునకుం జనుదెంచుటయు, నాపేటిక యాతని కంటంబడిన సేవకులచే దానిం దెప్పించి పిధానంబుం దెఱచిచూడ నందు నిద్రించు రాకన్నియ యాతని కన్నులం బడియె. అంత నాకెయుఁ మేల్కని తన కర్మగతికిని, గురుని మోసంబున

కును, రాజపుత్రసందర్శనంబునకును, నద్భుతవిషాద సంత
సంబు లొక్కపరి మానసంబుం గలంచుచుండ నారాజసూ
నుండామె నోదార్చి చేయూత యొసంగి యామెందీసి నీచ
రిత్రంబు వచింపుమని యనేకవిధంబుల బోధింప నెట్టకేల
కాకుటిలాలక యాగురుని కుటిలంబున నింత పుట్టెనని తన
యుదంతం బాద్యంతంబుగ నాతనికి వచించెను. అంత నా
విజయసేనుండు దీనికిఁ జింతనొందకుము. దైవంబు ధర్మంబు
నంగలండు. నీకు భయంబులేదు. నిన్ను భద్రంబుగ నీ జన
కుని సదనంబునకుం జేర్పించెద, నాతోడ రమ్మనిన నామె,
రాజనందనా! నేనిఁక గృహంబునకుం జననొల్ల. ఒక్క కుటి
ల చిత్తుని మాటవిని మోసంబని గ్రహింపక చిరప్రార్థితం
బగు సంతానంబనైన నాయందలి ప్రేమంబును సైతము
దూరముగ ద్రోచి నన్నర్ధరాత్రంబున నవిచారితుండై
నదిం ద్రోయించిన పరాధీనుండగు రాజుపుత్రికనని చెప్పకొ
నుటకుంగూడ సిగ్గిలుచున్న నేనారాజు గృహంబున నెట్లు
నివసింతును. ఇఁక నేటితో నాకు నాపుట్టినింటితో ఋణము
తీరినది. నేనయ్యెడకుఁ బోవంజాల. కీడులో మేలొనఁగూడి
నట్లు నాభాగ్యవశంబున నీదర్శనంబు లభించె. నాకు నీవు
ప్రాణదాతవు. కావున నాప్రాణేశ్వరుండవని భావించుచున్న
దానను. దయామయుండవగు నీవు నాప్రార్థనం బంగీకరించి
నన్ను జేపట్టిన, సంతసంబున నీకర్ధాంగినై తోడునీడవోలె సం

చరించి గృహిణీధర్మంబునిర్వర్తించుకొనియెదను. లేదేని యీ నదీప్రవాహంబున కాత్మార్పణంబుఁ జేసికొని జీవ యాత్రకు స్వస్తి చెప్పుకొందును. ఇదియ నానిశ్చయము. నాయీ ప్రార్థనంబు నీకు ప్రతిబంధకంబగునెడల మోమోట మిలేక యున్నదున్నట్లు వచింపందగు. నీఋణంబు నేనెన్ని జన్మంబుల్కైన నీగంజాలుదునే?యని బాష్పకణంబులు కపో లఫలకంబులంజార నేడ్చుచున్న యయ్యన్నులమిన్న మృదు మధుర వాగమృతంబు కర్ణపుటంబుల కాప్యాయనంబుఁగల్పిం ప నిశ్చేష్టుండై విని చిత్తంబున జాలిగదుర "తరుణీ! నీ చిత్తంబునకుం దగిన తెరువున నడువుము. నీప్రార్థనంబునకు నేనెన్నండును వెనుదీయువాఁడంగాను. నిన్నుఁ బరిగ్రహించు టకు నాకెట్టి యాటంకంబునులేదు. నీయిచ్చవచ్చిన చొప్పు న మెలంగుదును. ఇంత దనుక, నేనవివాహితుండను. నీవు నాకు ధర్మపత్నివేగాక పట్టమహిషివియు నగుదువు. నీయాభి జాత్యము సాకుసంతసంబు గల్పించె. నాకెట్టి సందియంబు నులేదు. నీయట్టి యుత్తమకులీనయు, విద్యావతియు, భువన మోహినియునగు నిల్లాలు లభించుటకు నేను తొలిజన్మంబున నెట్టి గుట్టల దిట్టతనంబునఁ దపంబాచరించితినో గోచరింప కున్నయది. నిన్నాపత్సముద్రంబునుండి యుద్ధరించిన యీ కరంబు, నీకు గార్హస్థ్యధర్మమార్గంబున నిరంతరంబు సా హ్యాకరంబగుఁగాక! రారమ్మ"ని తన జవనాశ్వంబుపై నా

మెం గూర్చుండఁ బెట్టుకొని, యాపెట్టియ నొక భల్లుకంబుఁ బెట్టించి నదీ ప్రవాహంబునకు నెట్టించి, యథేచ్ఛంబుగ సపరివారుండై నిజనివాసంబునకుం జనియె.

సోమశర్మయు .నామందసంపు మందగమనంబునకు విసువునొంది తహతహపడుచుండఁ గొంతవడికి దూరంబుగ ప్రవాహమార్గంబునఁ గొట్టుకొనివచ్చు నాపెట్టియంగాంచి యభిముఖుండై పోయి తన శిష్యుల, నదినిదించి దాని నొడ్డునకుం దోయించికొనివచ్చి యొడ్డునంబెట్టి ప్రొద్దుగ్రుంకు దనుక నటఁగాచియుండి శిష్యసహాయంబున నారాత్రి యా పేటికం దన గృహంబున నొక గదిం బ్రవేశంబు సేయించి, శిష్యులంబోవ నానతిచ్చి తన మనంబున నిట్లు వితర్కించె ను. మందసంబు గడుంగడు భారంబై తోఁచెడిని. లతాంగి యగు నయ్యబల యింత భారంబై తోఁచుటకుఁ గతంబు తోఁపకున్నయది. ఒకటికానోపు. లేక లేక కన్న కాన్పగుట దనయా వియోగము సహింపఁజాలక ప్రేమపాశంబుం ద్రెం పుకొనలేకఁ దలిదండ్రులాపెతోఁగూడఁ గొన్ని రత్నాభర ణాదులును, ధనంబుమున్నగువాని నీమందసంబునఁ బొందు పఱచియుండబోలు. కానిచో నింతభారంబునకు గారణంబు మఱియొండు గానరాదు. ఇక్కాంతకింతదనుకఁ గొంతపశ్చా త్తాపము జనింపవచ్చును. అయ్యదియుంగాక యతివలమతు లనుక్షణమును మారుచుండును. కావున నాయందనురాగ

మయినఁ గలిగియుండవచ్చును. లేదుబో? వంటయింటికుం
దేలిది యిఁక నెచ్చటికిఁ దప్పించుకొని పోవఁగలదు. ఎట్లయి
న నీభామిని నాకామిని. నారొట్టె నేతిలోఁ బడినది. ఒరు
లెవ్వరు దరికిఁజేరకుండఁ దలుపులు బిగించి యీకాంతన
నునయించి యెట్లయిన నంగీకరింపంజేసి స్వాధీనగాఁజేసికొని
యెదంగాక! యని నిశ్చయించుకొని, కవాటంబులు బంధిం
చి, యంధకారబంధురంబగు నాగదియందలి మందసంపు
బీగంబుం దెఱచి యందుఁ జేయిం జొనిపిన బిరుసు వెండ్రు
కలు చేతికిం దాఁకెను. అభ్యంగన మొనరించిన చమరీ కచ
శిరోజంబులుగా వగచి, లేలెమ్ము. మౌనంబు వహింపకుము.
నాపాణిం గ్రహించి కంఠాలింగనంబు గావింపుము. జాల
మేల? నాకు నీవు ప్రాణేశ్వరివి నాయర్థప్రాణంబులతో నేను
నీయధీనుండను. నీవు కడుంగడు నాకలిఁగొనియుందువు.
రుచ్యంబగు నాహారంబుం గ్రహింపుము. అని చేతికిం దొర
కిన కేశంబుల గ్రహించి లేవఁదీయ యత్నించెను. అంత
క్షుధాతురంబగు నావృద్ధ భల్లుకంబు గాండ్రుమని లేచి నిర
యద్వారంబుంబోలిన తన వక్త్రంబుం దెఱచి యాతని
భుజంబుంబట్టుకొని, నఖభీకరంబగు తన ముంగాలిచే నాతని
కంఠాలింగనంబొనరించి మాంసంబుంజీల్చి యాతని యమ
సదనంబున కనిచి యాప్యాయనంబుగ భుజించె.

---

14. పెద్దల నవమానించుట ప్రాణహాని దెచ్చును.

—:0:—

క॥ ధరణీఖండము నెల్లెడఁ
బరిపాలనమాచరించు పార్థివుఁడైనన్
బరమపవిత్రుల నవమతి
పఱచిన నాయుష్యహాని వడయుటయరుదే?

పూర్వకాలమున భరతఖండమును బరీక్షితుఁడను మహారాజు పాలించుచుండెను. ఆతఁడు ధర్మబుద్ధితోఁ బ్రజలనుగన్న బిడ్డలవలెఁ గాపాడుచుండువాఁడు. ఒకనాఁ డాతఁడడవికింబోయి క్రూరమృగంబుల వేఁటాడి దప్పిగొని శమీకుఁడను నొక ముని యాంశ్రమంబునకుంబోయెను. ఆముని వరుండు తపోనిష్ఠం దగిలియుండుటచే నీతనికిం దగు సత్కారమొనర్చియుండలేదు. దప్పిబాధచే తహతహలాడు నీ ఱేఁడు, ముని తనరాక నెఱింగియు, నెఱుఁగనివానివలె నటించుచుఁ దనకుఁ బానీయంబులిచ్చి గౌరవింపలేదను కోపమున, నాతని తపోమహత్వము నెఱుంగఁగోరి, యటఁ జచ్చి పడియున్న యొక పామును దన వింటికొనతో నెత్తి యాతని బుజముపయింబెట్టి పోయెను.

ఈవిషయమును దూరమునందున్న శృంగియను, నమ్మునికుమారుఁడు కొందఱు మిత్రులచేవిని వచ్చి, యీ పాముంగాంచి, కోపించి, యిట్లు మాతండ్రి నవమానించిన రాజు, నేఁటి కేడవదినమునఁ బాముచేఁ గఱువఁబడి చచ్చు నని శపించెను. కొంతవడికా శమీకమునీంద్రుండు తపము చాలించి కన్నులు దెఱచిచూచి తన భుజమునందలి సర్పశవ మును దీసి పాఱవైచి, తన పుత్రుంగాంచి, నాకంఠభాగమున కీసర్పమెట్లు వచ్చినదని యడిగెను.

పరీక్షితుఁడను రాజువచ్చి యీసర్పశవమును వైచె ననియు, నాతనిపని కేడుదినములలోఁ జచ్చునట్లు శపించితి ననియు నాతఁడు తండ్రికిఁ దెలియఁజెప్పెను.

అందులకు శమీకుఁడు సాలఁ జింతించి యయ్యో! కుట్రా! యెంత పాపకార్యముచేసితివి? ఆమహారాజు పరమ పుణ్యుఁడు. దైవభక్తాగ్రేసరుఁడు. కృష్ణుఁడీలోకమును విడి పోయినను, లోపములేకుండ ధర్మదేవతను నాలుగు పాదము లచే నడపించుచు రాజ్యమేలుచున్న ప్రజారంజకుఁడు. ఆతని కెంతయాపదఁ దెచ్చితివి? లోకమున కెంత యపకారమొన ర్చితివి? న్యాయమార్గమునఁ బాలించు రాజు లేకున్న మన తపములుమాత్రము క్రూరులు సాగనిత్తురా? ఆతని ద్రోహ మునకు మించిన శాపమిచ్చితివే? శపించుటయే గాని యుప సంహరించుటకుం దగుశక్తి యింకను నీకలవడలేదే? నేనిప్పు

డేమిచేయుదును? కొలఁది యుపకారమునకు ఘోరశిక్షవి ధించిన పాపఫలము నక్షుఁడవగు నీద్వారమున నేననుభ వింపవలయుఁగాబోలునని తనయుని మందలించి, యీవార్త రాజునకు మున్నుగ నెఱింగించుట యొప్పునని భావించి తన శిష్యునొక్కనిం బిలిచి యారాజున కీవృత్తాంతముం జెప్పి రమ్మని పంపెను.

అంత నతండా భూపాలుని కడకుంజని తనగురుని యానతిని విన్నవించెను. అందుల కామహీపతి మహాపరితా పమున, నక్కటా! యెంత తెలివిలేనివాఁడనైతిని? మహా త్ముల కపరాధముచేసిన పాపము వ్యర్థముగఁబోవునే? నా కుం దగినశిక్ష లభించినది. ఎన్నఁడునులేని యీవిపరీత బుద్ధి వినాశకాలమునకు నాకుఁ గలిగినది కాబోలును. అని చిం తించి, తనరాజ్యమును గుమారుఁడగు జనమేజయుని కొప్పగించి వైరాగ్యమున నీయేడుదినములును గడపి, యీ శ్వరధ్యానపూర్వకంబుగ దేహమును విడిచి కైవల్యముం జెందెదఁగాక యని యొక నదీతీరమున నిరాహారుండై యుండెను.

ఈ వృత్తాంతము నెఱింగి మునీంద్రులెల్లరు నారాజర్షి సమీపమునకు విచ్చేసిరి. వారిలో శ్రీశుకుండను మహర్షిం గాంచి యారాజచంద్రుఁడు, "మహాత్మా! ఏడు దినముల లో ముక్తిబొందు నుపాయమేదయిన నున్న యెడలఁ నాకుం

జెప్పి కృతార్థు నొనర్పవలయును." అని ప్రార్థించెను. అంత నమ్మునివరుండు వల్లెయని, తొల్లి తన తండ్రియగు వ్యాస భగవానునిచే. దనకుపదేశింపఁబడిన శ్రీమద్భాగవతము నాతని కుపదేశించెను. దానిచే నారాజర్షి కృతార్థుండై నిర్యాణమున కెదురు సూచుచుండెను.

ఇంతలోఁ దన తండ్రికిం గలుగనున్న యాపదను బ్రయత్నముతో నివారింపవలయునని యెంచి జనమేజయుఁ డొక సముద్రమధ్యమమున స్తంభంబ మొకటి గట్టించి దానిపై నొక సౌధమును నిర్మింపఁజేసి తండ్రియగు పరీక్షిత్తుని సప్తమదివసంబున నందుఁ బ్రవేశంబు సేయించె.

విప్రశాపప్రేరితుండై తక్షకుఁడను సర్పరాజు నాఁడు పాతాళమునుండి బయలువెడలి యొక యరణ్యమార్గమునఁ బడి వచ్చుచుండెను. అంతకుమున్న, మంత్రబలముచే సర్పదష్టుఁడగు రాజును జీవింపఁజేయ సమర్థుండగు కశ్యపుడను దేవమాంత్రికుని దేవేంద్రుఁడు స్వర్గమునుండి పంపించెను. ఆకశ్యప తక్షకులిరువురు నాయడవింబడి వచ్చుత్రోవలోఁ గలసికొనిరి. వారిరువురికి నీరీతి సంభాషణము జరిగెను.

తక్షకుఁడు:-అయ్యా! నీవెచ్చటినుండి వచ్చుచుంటివి? ఎచ్చటి కేగెదవు?

కశ్య:-స్వర్గమునుండి వచ్చుచుంటిని. హస్తిపురమునకుఁ బో వలయును.

తక్ష:-ఎందులకు?

కశ్య:-పరీక్షితుఁడను రాజ చంద్రుఁడు నేఁడు తక్షకసర్పము చేఁ గఱువ బడునఁట. నామంత్రబలమున నాతని రక్షింపఁగోరి పోవుచుంటిని.

తక్ష:-(నవ్వి) తక్షకుఁడు కఱచుటయును, నీవు బ్రతికించుట యునా? ఎంతవింత?

కశ్య:-ఏమి? బ్రదికింపనే లేనుగా?

తక్ష:-కాఁటు పడినపిమ్మట రూపముండినఁగదా? మంత్రశక్తి యుపయోగము?

కశ్య:-రూపమేయుండదా? తక్షకుని విషమంత తీవ్రమయిన దేమి?

తక్ష:-అది విషమని పిలువఁబడు కాలాగ్ని. ఒక్క రక్తబిందు న నదిచేరినమాత్రమున భస్మము సేయును.

కశ్య:-భస్మమైన నుండునా?

తక్ష:-అందువలనఁ బ్రయోజనమేమి?

కశ్య:-అదియున్నను జీవింపఁజేయుటకు నాకుఁ జాలును.

తక్ష:-మంత్రశాస్త్రమున నంత నిపుణుఁడవా? ఏది? చూత ము? నేనే తక్షకుఁడను. ఈమఱ్ఱివృక్షముం గఱచెద ను. బ్రదికింపుము? (అని చెట్టును కాఁటువైచినఁ జెట్టు భస్మమయ్యెను.) కస్యపుఁ డాభస్మమును జేర్చి యందుఁ దన కమండలూదకమును మంత్రించి

ల్లైను. అంత నావటవృక్షము, తన కొమ్మలయందుం డి యాకులుగోసికొనుచున్న విప్రునితోఁ గూడఁ దొల్లిఁటి యట్లు జీవించెను. అదికని తక్షకుఁడు భీతి జెంది, విప్రముఖ్యా! నీమహిమకు సంతసించితిని. కాని యిది బ్రాహ్మణశాపము తప్పించుట నీకు ధ ర్మముకాదు. విధి యిట్లున్నది. కావున నీ కమూల్యం బులగు మణులనొసంగెదను. ఈయత్నమునుండి తొలంగుమని యాతని కనేకరత్నము లిచ్చి వెనుక కుం బంపివైచి, తాను సముద్రతీరంబునకుం జని సు వర్ణమయంబగు నిమ్మపండు నాకారంబుధరించి, కడ లి జలంబుందరంచి రాచనగరు దరికరిగి, నరపతిని శోభింపఁజేసి యాతని కడకుం గొంపోఁబడి, తన్నా ఘ్రాణించు నాతని సర్పరూపమునం గఱచి పంచ త్వంబునొందించెను.

---

15. "మాట తిరుగ లేరు మానధనులు."

—:0:—

ఆ॥ వె॥ జీవనంబును ధనమును జెడినగాని
మొడ తెగని కష్టముల మెన్నిపడినఁగాని
బహువిధంబుల నవమానపడినగాని
మాటఁ దిరుగంగఁజాలరు మానధనులు॥

ప్రహ్లాదుని మనుమఁడగు బలియను నొక రాక్షస రాజు దేవేంద్రాది దేవతలను దన బాహుబలమున జయించి ముల్లోకములకును దాన చక్రవర్తియై లోకములను బాలించుచుండెను.

ఆతఁడు సకలలోకములను జయించి సంపాదించిన ధనముతో ననేక యజ్ఞము లొనర్చి విశేషముగ దానధర్మములఁ జేసి వదాన్యశిఖామణియను కీర్తిని సంపాదించెను. అడిగినది తడవుగా కోర్కులనిడుటలో పుడుకుదుడుకుగూడ నాతని కీడు రాదనుట, యతిశయోక్తి కాదు. అయిననేమి? సురల నతఁడు పురమునుండి తరిమి గిరికందరములు శరణ మొనర్చి పరశత్రువయ్యెను.

అందుచే నందఱు బృందారకులు నిందిరాపతికిం దమగుందుం దెలుపుకొనిరి. అదితికశ్యపులకు బుత్రుఁడనై పుట్టి మీయాపదఁ దొలంగింతును చింతింపకుడని దేవతల నోదార్చి యానారాయణుఁడు వామనరూపమున నొక పుణ్యదినంబున నదితిగర్భమున జననమందెను. అట్లు జన్మించిన కొమరునికిఁ గశ్యపప్రజాపతి జాతకర్మాది సంస్కారముల నెరవేర్చి యుక్తకాలమున నుపనయనముం గావించెను. అంత నాపొట్టివడు గుపదేశమాత్రమున సకలవిద్యలం గ్రహించి భిక్షాపాత్రముం గైకొని, నానా దేశంబులనుండి వచ్చుచుఁబోవు విప్రులంగాంచి యీ

కాలంబున నడిగిన లేదన కిచ్చుదాత యెవ్వండని ప్రశ్నించెను. బలిచక్రవర్తి కీడయిన వదాన్యుం డెందును లేడని వారెల్లరుం జెప్పుచుండిరి.

అంతనొక శుభముహూర్తంబునం గదలి నర్మదానది యావలియొడ్డున నూఱవ యజ్ఞముం బూర్తిసేయుచున్న బలిరాజేంద్రుని యజ్ఞశాలలోనికిం బోయి యచ్చటి పండితులతో సమస్తశాస్త్రంబులను వాదోపవాదములతోఁ జర్చించుచు వారలం జయించి, వారెల్లరు నీతని బ్రహ్మవర్చస్సుచేఁ దిరోహితులై వింతతోఁ జూచుచుండ వారలం దప్పించుకొని యగ్నిలో హోమము నొనర్చుచున్న రాజుకడకుంజని యాశీర్వదించి నిలువంబడియెను.

అంత నయ్యాజమానుండు లేచి నిలువంబడి యా బ్రహ్మచారికి నమస్కరించి యిట్లనియె. అయ్యా! మీరెచ్చటినుండి వచ్చుచుండిరి? మీ నివాసస్థాన మెయ్యది? మీ చేఁబుత్రవంతులైన ధన్యులనామంబు లెయ్యవి? మీరాకచే నేనుధన్యుండనైతిని. నాయజ్ఞంబు పవిత్రంబయ్యె. మీకుం గావలసిన కామితం బెయ్యది? యానతిండు. అది యెద్దియైన నిచ్చుటకు సిద్ధముగ నున్నాఁడను. అనిన నా మాయావటుం డిట్లనియె. రాజేంద్రా! నీవంశంబునకుందగిన మర్యాద నొనర్చితివి. నాకుఁ గడుంగడు సంతసంబుగలిగె. నేను బ్రహ్మచారిని. నాకొకచోట నివాసమనునది లేదు. అంతటను నేనే

యుందును. సకలవిద్యలును నాకుఁ గరతలామలకములు. తప మొనర్చుకొనుటకు నాయడుగులతోఁ గొలుచుకొను మూఁడడుగులనేల నాకుఁ గావలసి నిన్ను యాచింపవచ్చితిని. ఇంతకంటె నాకు వలయు కామ్య మొకండు లేదు. అనవుడు నాబలిచక్రవర్తి నగి, అయ్యా! నీవు బాలుండవు. పాపము? అడుగుటయుఁ జేతకాదు. నాబోటి దాతయొద్దకువచ్చి య డుగునదిదియా! చాలు జాలు. ఇంకెద్దియైన నడుగుము. అనిన నింకేదియు నాకడుగఁ దగినదిలేదు. అడిగినదాని నొసంగి నాకోరికను జెల్లింపుము. అదియే నాకుబ్రహ్మాండము అనిన నావదాన్యశిరోమణి యవ్విప్రబాలకుని పాదంబులం గడిగి భూదానమొనర్ప యత్నించుచుండఁ బురోహితుండగు శుక్రాచార్యుం డిట్లనియె.

రాజా! ఈతఁడు మాయా వటురూపమును ధరించిన యాదివిష్ణువు. ఈతఁడు దైత్యులకుఁ బరమశాత్రవుఁడు. ఇంద్రసహాయార్థము వచ్చినవాఁడు. ఈతని కీదానమియ్య వలనుపడదు. నిన్ను బదభ్రష్టుని జేయును. నామాట నమ్ము మని బహుభంగుల మందలించెను. భూమి తలక్రిందులైనను, సూర్యచంద్రగతులు తప్పినను, ప్రాణాంతమైనను అగుఁ గాక. అన్నమాటఁ దప్పఁజాలను. దాన మిచ్చితీరెదను. విష్ణువని తెలిసిన పిమ్మట ననుకూలమగు పాత్రము దొరకి నందులకు మఱింత సంతసించుచున్నాఁడనని చెప్పి వామను

నికి మూఁడుపాదముల భూమిని దానమిచ్చి యాతనిచే బద్ధుఁడై పాతాళమునకుఁ బోయెను.

16. దేవుని దీక్షతోఁ బూజింపవలయును.

తే॥ గీ॥ సత్యమును శౌచమును భూతసమితియందు
దయయు శాంతియు ఋజుగతి, నయముభయము
వినయమును దృఢభక్తియు విస్తరించి
నిష్ఠఁబూజింప నీశ్వరుని దయగలుగు॥

కుంతలదేశమును ధర్మవీరుఁడను నొక రాజపుత్రుఁడు ధర్మమార్గముం దప్పకుండఁ బరిపాలించుచుండెను. ఆతఁడొ కదినమున నడవికి వేఁటకుం బోవుచుఁ గొందఱు బోయలను సహాయముగఁ గొంపోయెను. ఆనాఁడు క్రూరమృగముల వధించుటలో నాబోయవాండ్రు రాజునకు జాలసహాయ మొనర్చిరి. రాజపుత్రుఁడు వేఁట తమకంబున డస్సి తన సేవకులతో నింటికి వెడలివచ్చుచుండ మార్గమధ్యంబున నొక బోయవాని కొక సాలగ్రామము కానుపించెను. వాఁ డదిచూచి యాతఁడాయి మిగులఁ జక్కగనుండుటచేఁ జేతం దీసికొని దాని నారాజునకుం జూపెను. ఇది శివలింగము.

దీనిని బ్రాహ్మణులు పూజింతురు. దీనిని నీవంటఁదగదు. ఎచ్చట నిది నీకు దొరకినదో మరల నచ్చటనే దీని విడిచి రమ్మని రాజతనయుఁడు పలికెను. బోయవాఁడిట్లనియె. అయ్యా! శివునికి వీఁడు బోయవాఁడనియు, నీయన బ్రాహ్మణుఁడనియూ భేదము గలదా? భగవంతుని కందఱును బిడ్డలే. కావున నేను నాచేతనైనట్లు దీనిని బూజించెదను. ప్రయత్నములేకుండ దొరకిన దేవుని విడుచుట నాకిష్టము లేదు."

రాజు:-ఓరీ! మూఢుఁడా! దీనిని నీవు పూజించుట మాటల లోలేదు. ప్రతి దినమును స్నానముచేయవలయును. పువ్వులు తేవలెను. మారేడుపత్రి సంపాదించుకొనవలెను. వానితోఁ బూజచేసి దేవునికి నైవేద్యముఁ నియ్యవలెను. పిదప భుజింపవలెను. ఇట్లు తప్పకుండ నిష్ఠతోఁ బూజనాచరింపకున్న నిది యెవనియొద్ద నుండునో వానికి హాని కలుగును. దీనిలో నొక్కటియు నీకుఁ గొనసాగునదికాదు. వృథాయాసపడి, పోయెడి పామును మెడకుఁ దగిలించుకొనకుము. నామాట వినుము.

బోయ:-దొరా! మీరు చెప్పిన వెవ్వియు నాకు దొరుకనివి కావు. ఇది విన్న పిమ్మట నాకు మఱింత యుత్సాహ మెక్కుచున్నది. ఏదో నైవేద్యమంటిరి?

అది దేనితోఁ జేయవలయును?

రాజు:-(విసుగుదలతో) ఆ. నైవేద్యమా! వల్లకాటిలోని తెల్లని బూడిద. అని బదులు చెప్పెను.

అంతట నాబోయవాఁ డాశివలింగము నింటికిఁ గొని పోయి భార్యకుం జూపి జరిగిన వృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పెను. దానికి వానియిల్లాలు సంతసించెను. ఆమరునాటినుండియు మిగుల శ్రద్ధాభక్తులతో నాబోయదంపతులు శివపూజ చేసుకొనుచుండిరి.

ఇట్లు కొంతకాలము గడచెను. శివుఁడొకనాఁ డీబోయవాని భక్తిని బరీక్షింపఁదలఁచి యాచుట్టుప్రక్కల గ్రామములందలి శ్మశానములందెచ్చటను భస్మములేకుండ జేసెను. బోయ యాదినమున నైవేద్యభస్మముఁ దెచ్చుటకు శ్మశానమునకుఁ బయలుదేరెను. దొరకినదికాదు. సమీపగ్రామములకుఁబోయి శోధించెను. ఆయాసము వ్యర్థమయ్యెను. పగలు రెండుజాములు దాటినది. ఎండదెబ్బ కొడలుమండిపోవుచున్నది. గ్రుక్కెఁడు నీళ్లైన గొంతుకలో బోసికొనినవాఁడుకాఁడు. తిరిగితిరిగి విసివి వేసరి మతపకాలమునకుం దన గుడిసెకు ఘటముఁ జేరవైచి బోరున నేడువసాగెను. అంత నతని యిల్లాలువచ్చి యేమిది? యని యడిగెను. నా దేవునికి నేఁడన్నమును దేలేకపోతిని. వేళదాఁటినది. ఎంత యాఁకలిచే బాధపడుచున్నాఁడోయని మఱింత దుఃఖించెను.

అందుల కామె యిట్లనియె. అయ్యో! దీనికింత చింతయేల? నేను గుడిసెలోనుందును. బయటనుండి మీరు గుడిసెకు నిప్పుపెట్టుడు. అంతట, నాభస్మము మీకు లభింపఁగలదు. దేవుని యాకలి దీర్చుటకింతకంటె మఱియొక దారిలేదు. అని యాయిల్లాలు లోనికిఁ బోయి తలుపు వైచుకొనియెను. బోయవాఁ డాకుటీరము నగ్నిదేవుని కర్పించెను. ఆచేడియ బూడిద దొరకినది. పరమానందమునఁ బురహరుని బూజించెను. భక్తిపరవశుఁడైయుండి యెప్పటియట్ల దేవుని పాదతీర్థము నిచ్చుటకుఁ దన వనితను బిలిచెను. సర్వాలంకారభూషితయై యామె యచ్చటికి వచ్చినది. జ్ఞప్తికిం దెచ్చుకొని యెట్లు వచ్చితివని యామె నడిగి కుటీరమువంకకుఁ జూచునప్పటి కది సమస్తసంపదలతోఁ దులదూగు రత్నభవనమైయుండెను. అంతట మహాశివుఁడు ప్రత్యక్షమై యాబోయ భక్తునింగాంచి, నీనిష్ఠకు సంతసించితిని. కావలయు వరమడుగుమనిన నీతోఁ మమ్ముం గొనిపొమ్మని కోరెను. నీవు చిరకాలము భూమిలో సకలసంపదల ననుభవించి పిమ్మట నాలోకమునకు వచ్చెదవని శివుఁడానతిచ్చి కైలాసమునకుఁ బోయెను. ఆబోయలరాయఁడు శివభక్తి పరాధీనుఁడై సకలసంపదల ననుభవించుచు, సుఖంబుండి నూఱు వత్సరములు జీవించి పిమ్మట భార్యతోఁ గైలాసమునకుఁ బోయెను.

---

17. అధికార గర్వమునఁ గ్రిందివారి కపకారము చేయరాదు.

తే॥ గీ॥ ఉన్నతపదంబునందుండి యొరులయందు
దయ యొకింతయు మనమునఁ దలఁపకుండ
యపకృతులఁ జేయఁదలపెట్టు నధమునకును
తెలియఁబడకుండ నాపదల్ గలుగుచుండు॥

ప్రపంచమునందలి సకలభూతములను సృష్టించి పాలో, పెరుఁగో, కలియో, గంజియో వేళకు వారికిచ్చి యాదరించి వారి కష్టసుఖములను గనిపెట్టి పెంచుచుండు వాఁడు భగవంతుఁడు. ఆతనికి లోకమునందుండు వారెల్లరు బిడ్డలు. ఆతని చిత్తమున వీఁడెక్కువ వాఁడనియు, వీఁడు తక్కువవాఁడనియు, భేదమెంతమాత్రమును లేదు. ఆతఁడు చూచునది మనుజునిపై వేషముగాదు. లోపలనున్న మనసు. ఆతఁడు పరిశీలించునది మనుజుని నటనముగాదు, నడత. ఆతనిచూపు మిగుల దీర్ఘమయినది. ఆతనిచిత్తము మిక్కిలి విశాలమయినది. ఆతని మాట చాలసత్యమయినది. ఆకాశమువలె నెల్లెడలను మనకుఁ గనుపడకుండ నతఁడు వ్యాపించి నిండియుండి మనుజుని మనసుయొక్కయు మాటయొక్కయు, శరీరము యొక్కయు పనులనెల్లపుడును గను

గలిగి తెలిసికొనుచుండును. ప్రపంచమునకన్న దేవునిస్థూల దేహము వేఱొండులేదు. చక్రవర్తివలె నతఁడెల్లరకుఁ గాను పింపకయే తన యాజ్ఞ చెల్లించుచుండును. ఎట్టి తప్పును మానవుఁడు చేసినను, దైవము నెదుట దాఁగఁజాలఁడు. తప్పక శిక్షనొందితీరవలయును; చెడుగుణములన్న నాతనికిఁ గడుఁ గోపము. అందును గర్వమనిన నతనికిసర్వాసహ్యము. పుణ్యమును జేసి యీశ్వరుని దయను సంపాదించుకొనవల యును, గాని పాపమొనర్చి పరలోకమున బాధ జెందరాదు. పుణ్యపాపములన నెవ్వియోఁగావు. పరులకేదియో యొక రీతి నుపకారము చేయుట పుణ్యము. పరులను బీడించుట పాపము. అట్టి పాపమును జేయువాని కెవ్వియోభయములు గలుగుచుఁ జిత్తమునకు శాంతియుండదు. దీని కీక్రిందికథ తార్కాణము.

ఒక యడవి నడుమఁ బెద్ద మద్దిచెట్టుగలదు. దాని కొనకొమ్మమీఁద నొక పెద్దగ్రద్ద చాలకాలమునుండి గూఁడు కట్టుకొని నివసించుచుండెను. దానికిఁ గలుగు పిల్లల నాగూఁటియందుఁ జల్లగఁ గాపాడుకొనుచుండెను. అడవి యందుఁబడి తిరుగుచు వలసినంత యాహారమును దెచ్చి తాను తనబిడ్డలతో నారగించుచుఁగా తెక్కి, నాయంతవారు లేరని తనవారితో బీరములు వలుకుచుండెడిది. తనపొట్ట బోషించుకొనుట కదియనేకములయిన యల్పప్రాణులను

బీడించుచుండెను.

ఇట్లుండఁ గొంతకాలమున నొకబక్కనక్క యా చెట్టుప్రక్కనున్న పొదలోనికిఁ గాపురమునకు వచ్చెను. అది యాగ్రద్దతో స్నేహలాభమును గలిగించుకొని యిష్టగోష్టిని గాలక్షేపము సేయుచు దాని బ్రదుకది బ్రతుకుచుండెను. ఈ రెండిఁటికిని నానాటికిఁ బ్రాణస్నేహమేర్పడినది. కూఁటి కుండలు వేరయినను మాట మంచిదిగావలెనుగదా? ఇట్లు కొన్ని నెలలు గడచిపోయినవి. బక్కనక్క డొక్కలు బలిసినవి. నిండుగర్భమును దాల్చెను. రెండు పిల్లలను గనెను. ఆపొదయందుఁ బదిలముగ వానిని దాఁచి యాచెలితోఁ జూచుచుండుమనిచెప్పి యొరకొఱకయ్యరణ్యమునఁ దిరుగఁ బోయెను.

బక్కనక్కకేమి? చక్కని బిడ్డలేమి? యని యా గ్రద్ద యోర్వఁజాలక దీని బిడ్డల నెట్లయిన దొంగిలించి కొని పోవలయునని యాలోచించి నెమ్మదిగ నా పొదలోనికిం జేరి యారెండిఁటిలో నొక్కకూనను దన ముక్కున గఱచికొనిపోయి తనగూటిలోఁ బెట్టుకొనియెను. సాయంతనమగునప్పటి కాజంబుకము తన పొదకు వచ్చెను. కూనలంజూచుకొనునప్పటి కొకటి కానుపించినదికాదు. చాల పరితాపమును బొంది యెల్లెడలను వెదుకఁజొచ్చెను. ఎక్కడను దానిజాడ చిక్కినదికాదు. మిక్కిలి దుఃఖముతో నా

చెట్టునొద్దకుఁబోయి యాగ్రద్ద మిత్రునితో నిట్లనియె. మిత్రమా! నాకు లేకలేకఁ గలిగిన రెండు బిడ్డలలో నొక బిడ్డ యేమయినదో? నాకుఁ గనుపించుటలేదు. నిన్ను భద్రముగఁ జూచుచుండుమని చెప్పి పోయితినిగదా? దానిగతి యేమి? ఎచ్చటికిని బోవుటకుఁగూడ శక్తిలేని కన్నులు తెఱువని బిడ్డ నెవ్వరో క్రూరులు హరించియుండవలెను. దాని సంగతి నీకుఁ దెలిసినచో నాకుఁ జెప్పుము. దానిం దెచ్చుకొనుటకు నాశక్తికొలదిని బాటుపడుదానను. నాకు భాగ్యమున్నచో నాముద్దుకూన నాకు లభించును. చిర మిత్రుఁడవైనందుల కీయుపకారమును నాకుఁ జేయుము. అని దీనముగఁ బలుకు నానక్కమాటలఁ జెడచెవింబెట్టి యాగ్రద్ద మారుపలుకక విననిదానివలె యూరకుండెను.

ఈ యపకార మాగ్రద్దవలన జరిగినదే యని నిశ్చయించుకొని యాజంబుకము, ఓయీ! నిన్ను నమ్మిన నా కిట్టి యపకారము చేయుట పాడిగాదు. ఒక్క పూఁటకు నీకు సరిపోవు నాహారమున కాశించి చిరకాలస్నేహమును బోవిడుతువా? నా ముద్దుబిడ్డ నీ గూటిలోనే యుండనోపు. దానిని సంహరింపకుము. నాపసికూనను నాకు విడువుము. నీకు వీలువెంబడి నింతకుమించిన యుపకారమును జేయలేక పోను. నాకడుపుమంటను బాపి స్నేహమును బ్రకటింపుము. అని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించెను.

ఉన్నతస్థానముననున్న నాకీ నక్క చేయఁగల యుప కారమేమిగలదని గర్వముతో దానికేమియు నుత్తరము చెప్పినదికాదు.

అంతట నక్క యిదిపనిగాదని యాప్రాంతమునఁ గొందఱు బోయలు మంటవేసి మృగములను గాల్చుకొని వెడలిపోవగా నచ్చట మిగిలియున్న నిప్పుగల కొఱవి నొకటి నోటఁ గఱచుకొనివచ్చి యాగ్రద్దం బిలిచి చెలి కాఁడా! ఇటుచూడుము. ఈకొఱవి నీచెట్టు తొఱ్ఱలోఁ బెట్టుచున్నాను. ఈ వృక్షము దగ్ధమగును. నాకపకారము చేసిన నీకీ శిక్ష చేయుటలో నాకు దోసములేదు. అనిన తోడనే గ్రద్ద పెద్దభయముతో వలదు వలదు. చెలిమిఁ దొలఁగకుము. నీబిడ్డను నీకు విడిచెదను. ఇదిగో తీసికొ నుము. నా కుటుంబనాశనము సేయకుము. అని దాని కూనను దానికిచ్చివేసెను. నక్క యక్కడనుండి వేఱొక చక్కికిం బోయి సుఖంబుగఁ గాలక్షేపము చేసికొను చుండెను.

18. పరులను దూషించుట పాపములకు మూలము.

—:0:—

కం॥ ఏకట్టును నిప్పుండిన
నాకట్టయె గాలుననెడి యార్యోక్తి వినం
బోకఁ బరుల నిందించెడు
నాకూళలకఘములంటు ననివార్యములై॥

అమరావతియను పురమున వామదేవుఁడను నొక విప్రుఁడుగలఁడు. అత డీశ్వరధ్యానపూర్వకముగ సత్కర్మముల నాచరించుచు, ననుదినమునువచ్చిన యతిథిజనుల కన్నోదకముల నిచ్చి యాదరించుచుండెను. బ్రాహ్మణులకు సంతర్పణములు చేయుటయన్న నాతనికిఁ బరమ ప్రియము.

ఇట్లుండ నొక రథసప్తమీ పర్వదినమున వేయి మంది బ్రాహ్మణులకు సంతర్పణముఁ జేయనిశ్చయించుకొని, దానికి వలయుసంభారముల సమకూర్చుకొని యా దినమునకుఁ బెరుఁగుదెచ్చి యిచ్చుటకొక గొల్లవనితకుఁ జెప్పి యామెకుముందు గొంత ధనమిచ్చెను. ఆగొల్ల పడుచు సమీప గ్రామములకుఁబోయి పెరుఁగును సేకరించుకొని వచ్చుచుండెను. మార్గమధ్యమున నొక పెద్ద వటవృక్షము గలదు. దానిమీఁద నొక గరుడపక్షి యొక కృష్ణసర్పము

ను ముక్కుతోఁ బొడిచికొని తినుచుండెను. ఆసర్ప మా బాధ సహింపఁజాలక విషము గ్రక్కెను. ఆవిషము గొల్ల పిల్ల తలపైనున్న పెరుఁగుకుండలోఁబడెను. అది యామె గుర్తింపలేదు. ఆదధిభాండముంగొనిపోయి బ్రాహ్మణుని కిచ్చెను. ఆతఁడా పెరుఁగును సహస్రబ్రాహ్మణులకు వడ్డించెను. బ్రాహ్మణులు సుఖముగా భుజించి కొలదికాలము లోనే మూర్ఛాగతులై చాలమంది మరణించిరి. వామదేవుఁడు నిశ్చేష్టుఁడయ్యెను.

లోకులలోఁ జాలమంది యా వామదేవుని పరిపరి విధముల నిందింప జొచ్చిరి. వామదేవుఁ "డేపాపము నెఱుఁగను. పుణ్యమునకు బోవఁ బాప మెదురయ్యె"నని విచారించెను."

ఈ విషయమునుగూర్చి దేవలోకమున ఏ బ్రహ్మని యాధిపత్యమున పెద్ద సభ జరిగెను. ఈకాఁ గొన్నిటి ని ప్రశ్నలు వచ్చెను. ఆహారార్థమై పట్టినను బలుగు గరుడుఁడు నిర్దోషియనిరి. బాధభరింపలేక విషము గ్రక్కిన పామునకుఁ బాపములేదనిరి. ఎఱుఁగని గొల్లదానికి నుఁ మంటదనిరి. ఏపాపము నెఱుఁగని యాబ్రాహ్మణునికీపాపముతో నేపాటి సంబంధముఁ జూప నోపమనిరి. ఈ సహస్రబ్రహ్మహత్యా మహాపాపమెవ్వరనుభవింప వలయును! బ్రాహ్మణుని దూషించిన ప్రజలు భరించవలెనని తీర్మానించిరి.

అట్లా పాతకమును, బ్రాహ్మణుని దూషించిన వారెల్ల సమముగఁ బంచుకొని యమలోకమున ఫలము ననుభవింపవలసివచ్చెను.

సంపూర్ణము

సీతారామా ముద్రాక్షరశాల, నర్సాపురం, 272—30—1000.

కమలకుటీరము వారి స్వంత
ప్రచురములు.

స్కూలుఫైనలు విద్యార్థుల కీరెండు గ్రంథములును
ముఖ్యపఠనార్హములు.

ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రము 3-0-0
శతకకవుల చరిత్రము... 3-0-0

వేమన జీవితచరిత్రము ... 1-8-0.

విద్యార్థులకు పఠనార్హములైనవి.

ప్రభాతము (కృష్ణదేవరాయల దివ్యచారిత్రము)
3, 4, 5, ఫారములకు 0—12—0.

లలితకుమారి (మనోహరనవల)
3, 4, ఫారములకు 0—12—0.

మణిమేఖల. (నవీన కథల సంపుటము)
2, 3, ఫారములకు 0—12—0.

కమలకుటీరము
హెడ్డాఫీసు:—నర్సాపురం.

14324